

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ
ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

A handwritten signature in black ink, consisting of several fluid, connected strokes, positioned above the main title.

НАСТАНОВА
З УПОРЯДКУВАННЯ
МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ

Київ
2002

СХВАЛЕНО
Рішення Науково-технічної ради
Держкомлісгоспу України
10.04.2001, протокол № 2

ЗМІСТ

I. Порядок проведення упорядкування мисливських угідь	5
1. Загальні положення	5
2. Терміни та їх визначення	5
3. Методи упорядкування мисливських угідь	6
4. Категорії складності (розряди) робіт з мисливського упорядкування	6
5. Лісомисливське районування	7
6. Господарсько-технічний поділ території мисливських угідь	10
7. Класифікація мисливських угідь за категоріями цінності (класами бонітетів)	10
8. Типологія і бонітування водно-болотяних угідь	26
9. Бонітування мисливських угідь для ондатри	27
10. Бонітування мисливських угідь для бобра	28
11. Визначення оптимальної щільності мисливських тварин	29
12. Оцінка впливу різноманітних чинників на стан популяції мисливської фауни	40
13. Розрахунок річного приросту поголів'я мисливських тварин	43
14. Норми добування мисливських тварин	46
15. Перелік документів та планово-картографічних матеріалів, які виготовляються під час проведення упорядкування мисливських угідь	47
II. Настанова з упорядкування мисливських угідь	48
Передмова	48
1. Загальні положення	49
2. Терміни та їх визначення	50
3. Мета і завдання упорядкування мисливських угідь	50
4. Об'єкт та цикли робіт з упорядкування мисливських угідь	50
5. Методи упорядкування мисливських угідь	53
6. Категорії складності (розряди) робіт з упорядкування мисливських угідь	53
7. Організації, які здійснюють упорядкування мисливських угідь	53
8. Мисливськовпорядкувальні та технічні наради	53
9. Авторський нагляд	55
10. Колективне тренування	55

11. Лісомисливське районування	56
12. Господарсько-технічний поділ території мисливських угідь	56
13. Інвентаризація мисливських угідь	56
14. Класифікація мисливських угідь за категоріями цінності (класами бонітетів)	59
15. Типологія і бонітування водно-болотяних угідь	59
16. Бонітування мисливських угідь для ондатри	60
17. Бонітування мисливських угідь для бобра	60
18. Розрахунок середнього класу бонітету	61
19. Визначення оптимальної чисельності мисливських тварин	61
20. Оцінка впливу різноманітних чинників на стан популяцій мисливської фауни	62
21. Біотехнічні заходи	62
Визначення ступеню пошкодження лісових культур дикими тваринами та заходи по запобіганню їх пошкодження	72
22. Експлуатація диких мисливських тварин	73
23. Визначення пропускнуої спроможності мисливського господарства	73
24. Перелік проектних документів та планово-картографічних матеріалів, які виготовляються під час проведення упорядкування мисливських угідь	74
25. Додатки	75
Програма пояснювальної записки до проекту організації і розвитку мисливського господарства (макет)	75
Визначення запасів природних кормів.	86
Особливості ведення мисливського господарства в умовах радіаційного забруднення	94
Зразки основних видів біотехнічних споруд	97
Умовні позначення для планово-картографічних матеріалів	104
Список літератури, використаної для написання Настанови	111

І. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ УПОРЯДКУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Держкомлісгоспу України
21.06.2001 № 56

ЗАРЕЄСТРОВАНО
в Міністерстві юстиції України
31.08.2001 за № 771/5962

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Цей Порядок розроблений відповідно до статті 28 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» та Положення про Державний комітет лісового господарства.

Порядок установлює основні нормативи, які необхідні для науково обґрунтованої оцінки та інвентаризації типів мисливських угідь, видового, кількісного та якісного складу мисливських тварин, розроблення (з урахуванням природних та економічних умов) режиму ведення мисливського господарства з визначенням заходів щодо охорони, раціонального використання, відтворення мисливських тварин, збереження та поліпшення стану угідь.

Вимоги Порядку є обов'язковими для організацій, які проводять упорядкування мисливських угідь, та користувачів мисливських угідь.

2. ТЕРМІНИ ТА ЇХ ВИЗНАЧЕННЯ

У цьому Порядку терміни вживаються у такому значенні:

біотехнічні заходи — комплекс різноманітних господарських робіт, спрямованих на поліпшення умов існування та збільшення чисельності мисливської фауни;

клас бонітету мисливських угідь — показник якості окремих ділянок мисливських угідь, який визначає узагальнену цінність та придатність їх кормових, захисних властивостей, інших факторів середовища для існування певного виду мисливської фауни;

користувачі мисливських угідь — спеціалізовані мисливські господарства, інші підприємства, установи та організації, в яких створені спеціалізовані підрозділи для ведення мисливського господарства з наданням в їх користування мисливських угідь;

ліміт використання мисливських тварин (далі — ліміт) — дозволений обсяг вилучення (добування шляхом відстрілу або відлову) мисливських тварин певного виду, які перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь;

мисливство — вид спеціального використання тваринного світу шляхом добування мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь;

мисливські тварини — дикі звірі та птахи, що можуть бути об'єктами полювання;

мисливські угіддя — ділянки суші та водного простору, на яких перебувають мисливські тварини і які можуть бути використані для ведення мисливського господарства;

норма відстрілу — встановлена кількість мисливських тварин, дозволена для добування одним мисливцем за визначений строк полювання;

оптимальна ємність мисливських угідь — загальна кількість усіх видів диких мисливських тварин у мисливському господарстві, утримання якої дає змогу найбільш раціонально використовувати кормові та інші властивості мисливських угідь на певній території;

оптимальна чисельність мисливських тварин — максимальна кількість особин конкретного виду мисливських тварин (з урахуванням їх статевого та вікового складу), при якій в мисливських угіддях на певній території забезпечується їх нормальне існування без виснаження кормових ресурсів і заподіяння значної шкоди лісовому, сільському та іншому господарству, а також без створення загрози життю та здоров'ю людини;

оптимальна щільність мисливських тварин — оптимальна чисельність мисливських тварин, яка розрахована на 1000 га мисливських угідь;

тип мисливських угідь — це ділянки рослинності з рівноцінними умовами для мисливських тварин, переважно кормовими і захисними.

3. МЕТОДИ УПОРЯДКУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ

Основними методами упорядкування мисливських угідь є методи типології та бонітування.

Бонітування мисливських угідь проводиться відповідно до природних зон у залежності від кормової бази та захисних якостей угідь.

4. КАТЕГОРІЇ СКЛАДНОСТІ (РОЗРЯДИ) РОБІТ З МИСЛИВСЬКОГО УПОРЯДКУВАННЯ

4.1. Установлено чотири (I, II, III, IV) категорії складності (розряди) проведення робіт з мисливського упорядкування в залежності від рівня ведення мисливського господарства та якісної оцінки мисливських угідь.

4.2. За першим розрядом упорядковуються спеціалізовані мисливські господарства, які мають у своєму складі весь комплекс типів мисливських угідь, закриті і напівзакриті

ландшафти яких займають понад 70% площі, це навчально-досвідні, науково-дослідні, виробничо-досвідні мисливські господарства, об'єкти природно-заповідного фонду та господарства, що потребують поглибленого систематичного проведення робіт, інші підприємства, яким визначені непересічні завдання з ведення мисливського господарства.

4.3. За другим розрядом упорядковуються державні мисливські і лісомисливські господарства з високим рівнем ведення біотехнічних і мисливськогосподарських заходів. У складі господарства налічується від 51 до 70% ландшафтів закритого і напівзакритого типу.

Згідно з цим розрядом упорядковуються також господарства площею до 5000 га, але не менше 3000 га.

4.4. За третім розрядом упорядковуються мисливські господарства переважно в межах лісогосподарських підприємств. Закриті, напівзакриті ландшафти займають від 31 до 50% загальної площі. Рівень інтенсивності проведення біотехнічних і мисливськогосподарських заходів — середній.

За цим розрядом упорядковуються також господарства площею від 5000 до 10000 га.

4.5. За четвертим розрядом упорядковуються переважно мисливські господарства, підпорядковані громадським та деяким іншим організаціям, що в більшості випадків займають території з переважанням польових і болотних угідь з участю закритих і напіввідкритих ландшафтів до 30% площі та невисокою інтенсивністю проведення біотехнічних та мисливськогосподарських заходів.

Мисливські угіддя Карпат та гірського Криму, незалежно від співвідношення ландшафтів і інших показників, упорядковуються за першим розрядом.

5. ЛІСОМИСЛИВСЬКЕ РАЙОНУВАННЯ

Мисливські угіддя України розташовані в межах 5 природних зон (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Належність адміністративних районів України до природних зон

Найменування адміністративної області	Найменування адміністративних районів
1	2
Поліська	
Волинська	Усі райони, за винятком належних до Лісостепової (правобережної) зони
Житомирська	Усі райони, за винятком належних до Лісостепової (правобережної) зони
Київська	Бородянський, Вишгородський, Іванківський, Києво-Святошинський, Макарівський, Поліський
Львівська	Бродівський, Бузький, Жовківський, Кам'янка-Бузький, Радехівський, Яворівський
Рівненська	Усі райони, за винятком належних до Лісостепової (правобережної) зони

Таблиця 1 (продовження).

1	2
Сумська	Середино-Будський, Шосткинський, Ямпільський
Хмельницька	Ізяславський, Полонський, Славутський, Шепетівський
Чернігівська	Усі райони, за винятком належних до Лісостепової (лівобережної) зони
Лісостепова	
Правобережна	
Вінницька	Усі райони
Волинська	Горохівський, Іваничівський, Локачинський, Луцький
Житомирська	Андрушівський, Бердичівський, Любарський, Попільнянський, Ружинський, Чуднівський
Івано-Франківська	Усі райони, за винятком належних до Карпатської зони
Київська	Усі райони, за винятком належних до Поліської та Лісостепової (лівобережної) зони
Кіровоградська	Гайворонський, Голованівський, Знаменський, Новоархангельський, Новомиргородський, Олександрівський, Олександрійський, Онуфріївський, Світловодський, Ульяновський
Львівська	Городоцький, Золочівський, Перемишлянський, Пустомитівський, Миколаївський, Жидачівський
Одеська	Балтський, Кодимський, Савранський, Котовський, Красноокнянський
Рівненська	Гошанський, Демидівський, Дубнівський, Здолбунівський, Млинівський, Острозький, Рівненський
Тернопільська	Усі райони
Хмельницька	Усі райони, за винятком належних до Поліської зони
Черкаська	Усі райони, за винятком належних до Лісостепової (лівобережної) зони
Чернівецька	Усі райони, за винятком належних до Карпатської зони
Лівобережна	
Київська	Березанський, Бориспільський, Броварський, Згурівський, Переяслав-Хмельницький, Яготинський
Полтавська	Усі райони
Сумська	Усі райони, за винятком належних до Поліської зони
Харківська	Богодухівський, Валківський, Великобурлуцький, Вовчанський, Дергачівський, Зміївський, Золочівський, Коломацький, Краснокутський, Нововодолазький, Печенізький, Харківський, Чугуївський
Черкаська	Драбівський, Золотоніський, Чернобаївський

Таблиця 1 (закінчення).

1	2
Чернігівська	Бахмацький, Варвинський, Ічнянський, Прилуцький, Срібнянський, Талалаївський
Степова	
<i>Північна</i>	
Дніпропетровська	Усі райони
Донецька	Усі райони
Запорізька	Вільнянський, Гуляйпільський, Запорізький, Куйбишевський, Новомиколаївський, Оріхівський, Пологівський, Розівський
Кіровоградська	Усі райони, за винятком належних до Лісостепової (правобережної) зони
Луганська	Усі райони
Миколаївська	Усі райони, за винятком належних до Степової (південної) зони
Одеська	Ананівський, Великомихайлівський, Любашівський, Миколаївський, Ширяївський, Фрунзівський
Харківська	Балаклійський, Барвінківський, Близнюківський, Борівський, Дворічанський, Зачепилівський, Ізюмський, Кегичівський, Красноградський, Куп'янський, Лозівський, Первомайський, Сахновщинський, Шевченківський
Південна	
АР Крим	Джанкойський, Кіровський, Красногвардійський, Красноперекопський, Ленінський, Нижньогірський, Первомайський, Роздольненський, Сакський, Советський, Чорноморський
Запорізька	Усі райони, за винятком належних до Степової (північної) зони
Миколаївська	Баштанський, Березанський, Березнегуватський, Веселинівський, Миколаївський, Новоодеський, Очаківський, Снігурівський
Одеська	Усі райони, за винятком належних до Лісостепової (правобережної) та Степової (північної) зони
Херсонська	Усі райони
Карпатська	
Закарпатська	Усі райони
Івано-Франківська	Богородчанський, Верховинський, Долинський, Косівський, Надвірнянський, Рожнятівський
Львівська	Усі райони, за винятком належних до Поліської та Лісостепової (правобережної) зони
Чернівецька	Вижницький, Герцаївський, Глибоцький, Путилівський, Сторожинецький
Кримська гірська	
АР Крим	Усі райони, за винятком належних до Степової (південної) зони

6. ГОСПОДАРСЬКО-ТЕХНІЧНИЙ ПОДІЛ ТЕРИТОРІЇ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ

Виконавець разом з користувачем мисливських угідь складають і погоджують схематичний план території, визначають межі відтворювальних ділянок, егерських обходів, місця встановлення аншлагів, указівних стовпів, рейштоків, серпантинів (для гірської місцевості), під'їзних шляхів, містків, пристаней, гаток, куренів, веж для спостережень і селекційного відстрілу, мисливських баз, мисливських будинків, вольєрів, водопоїв і т.ін. Усі заходи наносяться на план мисливських угідь умовними позначками (запроектовані — червоною, а існуючі — чорною тушшю). Крім цього, робиться відомість, у яку заносяться всі дані.

Під відтворювальну ділянку відводиться не менше 20% площі кращих у кормовому і захисному плані угідь. Виділення відтворювальних ділянок повинно бути затверджено наказом користувача мисливських угідь. На їх межах установлюються попереджувальні аншлаги про заборону будь-яких полювань.

Поділ території мисливських угідь користувача на егерські обходи проводиться відповідно до вимог статті 29 Закону України «Про мисливське господарство та полювання», з межами, чітко визначеними в натурі, на місцевості.

7. КЛАСИФІКАЦІЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ ЗА КАТЕГОРІЯМИ ЦІННОСТІ (КЛАСАМИ БОНІТЕТІВ)

У залежності від своїх кормових та захисних властивостей типи мисливських угідь мають різне значення для різних видів мисливських тварин. Бонітет визначає можливість продуктивності угідь. Згідно з бонітетом визначають оптимальну чисельність мисливських тварин. Мисливські угіддя поділяються на п'ять бонітетів (див. табл. 2):

до першого бонітету (1) відносяться мисливські угіддя з дуже добрими кормовими та захисними властивостями;

до другого (2) — з добрими;

до третього (3) — із середніми;

до четвертого (4) — з поганими;

до п'ятого (5) — угіддя, не придатні для проживання певного виду мисливської тварини.

Категорія цінності галявини площею до 5,0 га серед лісових масивів установлюється та ж сама, що й прилеглих лісових ділянок.

Площі кам'янистих розсіпів, крутих ярів (зі стрімкістю більше 45%), виходи гірських порід виключаються з оцінки.

*Категорія цінності галявини площею до 0,5 га серед лісових масивів визначається та сама, що й прилеглих лісових ділянок, галявини площею більше 0,5 га бонітетом та у відповідності до їх цінності;
там розбивається це абзацем...*

Класифікація мисливських угідь згідно з класом бонітету
в межах природних зон

Поліська зона

№ зп	Тип мисливських угідь	Підтип, вид мисливських угідь	Лось	Олень	Козуля	Кабан	Заєць	Куниця	Тетерук
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Хвойний ліс	1.1. Молодняки 1-ї групи віку	1	2	2	2	1	4	5
		1.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження							
		1.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	1	2	2	2	2	5	4
		1.2.2. Без — "" —	3	3	3	3	3	5	4
		1.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження							
		1.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	3	3	4	4	3	3
		1.3.2. Без — "" —	5	4	4	4	4	4	4
		1.4. Рідколісся	4	4	4	4	3	3	2
2	Хвойний ліс (ялина)	1.5. Сосна по болоту	2	5	4	4	5	4	2
		2.1. Молодняки 1-ї групи віку	2	2	3	1	2	5	5
3	Листяний ліс	2.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження	3	3	3	1	4	3	4
		3.1. Молодняки 1-ї групи віку	1	2	2	1	1	4	3
		3.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження							
		3.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	1	2	2	2	2	4	3
		3.2.2. Без — "" —	3	3	3	3	3	5	4
		3.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження							
		3.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	2	4	4	3	3
		3.3.2. Без — "" —	5	5	5	4	4	4	4
3.4. Рідколісся	4	4	4	4	3	3	3		

Таблиця 2 (продовження).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	Змішаний ліс	4.1. Молодняки 1-ї групи віку	1	1	1	2	1	4	5
		4.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження							
		4.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	1	2	2	2	2	4	3
		4.2.2. Без — "" —	2	3	3	3	3	5	4
		4.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження							
		4.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	3	3	4	4	3	3
		4.3.2. Без — "" —	4	4	4	4	4	4	4
		4.4. Рідколісся	5	4	4	4	3	3	3
5	Чагарники		2	2	2	2	2	2	4
6	Орні землі	6.1. Рілля, сади, виноградники тощо	5	3	2	2	2	5	5
7	Луки	7.1. Суходільні	4	4	4	4	2	5	5
		7.2. Заболочені	3	3	3	4	4	5	5
8	Болота	8.1. Чисті (до 20% чагарників)	4	4	4	4	5	5	2
		8.2. Зарослі (понад 20% чагарників)	2	4	2	2	3	4	1
9	Водойми		5	5	5	5	5	5	5

Лісостепова (правобережна) зона

№ з/п	Тип мисливських угідь	Підтип, вид мисливських угідь	Лось	Олень	Лань	Козуля	Кабан	Заєць	Куріпка
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Хвойний ліс	1.1. Молодняки 1-ї групи віку	1	2	2	2	2	1	3
		1.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження							
		1.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	1	2	2	2	2	2	5

Таблиця 2 (продовження).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Хвойний ліс (продовження)	1.2.2. Без — "" —	3	3	3	3	3	3	5
		1.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження							
		1.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	3	3	3	4	4	5
		1.3.2. Без — "" —	4	4	4	4	4	4	5
		1.4. Рідколісся	4	4	4	4	4	3	4
2	Листяний ліс	2.1. Молодняки 1-ї групи віку	1	2	2	1	1	1	3
		2.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження							
		2.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	1	2	2	2	2	2	5
		2.2.2. Без — "" —	3	3	3	3	3	3	5
		2.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження							
		2.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	2	2	4	4	5
		2.3.2. Без — "" —	4	4	4	4	4	4	5
3	Змішаний ліс	2.4. Рідколісся	4	4	4	4	4	3	4
		3.1. Молодняки 1-ї групи віку	1	2	2	1	1	1	3
		3.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження							
		3.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	1	1	1	2	2	2	5
		3.2.2. Без — "" —	3	3	3	3	3	3	5
		3.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження							
		3.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	2	2	4	4	5
3.3.2. Без — "" —	4	4	4	4	4	4	5		
		3.4. Рідколісся	5	4	4	4	4	3	4

Таблиця 2 (продовження).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	Чагарники		2	2	2	2	2	2	3
5	Орні землі	5.1. Рілля, сади, виноградники тощо	5	3	2	2	3	2	3
		5.2. Сільськогосподарські культури з густою мережею лісосмуг	4	3	4	2	3	1	1
		5.3. Сільськогосподарські культури з рідкою мережею лісосмуг	5	4	4	3	4	2	2
6	Луки	6.1. Суходільні	5	4	4	4	4	3	3
		6.2. Заболочені	4	3	4	3	4	4	4
7	Болота	7.1. Чисті (до 20% чагарників)	4	4	4	4	4	4	5
		7.2. Зарослі (понад 20% чагарників)	2	3	4	2	2	3	5
8	Водойми		5	5	5	5	5	5	5
9	Балки	9.1. Чисті	5	4	4	4	4	3	4
		9.2. Що заросли деревною та чагарниковою рослинністю	3	3	3	2	2	2	3

Лісостепова (лівобережна) зона

№ з/п	Тип мисливських угідь	Підтип, вид мисливських угідь	Лось	Олень	Лань	Козуля	Кабан	Засць	Куріпка	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	Хвойний ліс	1.1. Молодняки 1-ї групи віку	1	2	2	2	2	1	3	
		1.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження								
		1.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	1	2	2	2	2	2	5	
		1.2.2. Без — " —	3	3	3	3	3	3	5	

Таблиця 2 (продовження).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Хвойний ліс (продовження)	1.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження							
		1.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	3	3	3	4	4	5
		1.3.2. Без — "" —	5	4	4	4	4	4	5
		1.4. Рідколісся	4	4	4	4	4	3	4
2	Листяний ліс	2.1. Молодняки 1-ї групи віку							
			1	2	2	1	1	1	3
		2.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження							
		2.2.1 За наявності підросту, підліску та чагарничків	1	2	2	2	2	2	5
		2.2.2. Без — "" —	3	3	3	3	3	3	5
		2.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження							
3	Змішаний ліс	2.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків							
			2	2	2	3	4	4	5
		2.3.2. Без — "" —	5	4	4	4	4	4	5
		2.4. Рідколісся	4	4	4	4	4	3	4
		3.1. Молодняки 1-ї групи віку							
			1	1	2	1	2	1	3
3.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження									
3.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	1	2	1	2	2	2	5		
3.2.2. Без — "" —	2	3	3	3	3	3	5		
3.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження									
3.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	2	2	4	4	5		
3.3.2. Без — "" —	4	4	4	4	4	4	5		
3.4. Рідколісся	5	4	4	4	4	3	4		
4	Чагарники		2	2	2	2	2	2	3

Таблиця 2 (продовження).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5	Орні землі	5.1. Рілля, сади, виноградники тощо	5	3	2	2	3	2	3
		5.2. Сільськогосподарські культури з густою мережею лісосмуг	4	3	4	2	3	1	1
		5.3. Сільськогосподарські культури з рідкою мережею лісосмуг	5	4	4	3	4	3	2
6	Луки	6.1. Суходільні	5	4	4	4	4	3	3
		6.2. Заболочені	4	3	4	3	4	4	4
7	Болота	7.1. Чисті (до 20% чагарників)	4	4	4	4	4	4	5
		7.2. Зарослі (понад 20% чагарників)	2	3	4	2	2	3	5
8	Водойми		5	5	5	5	5	5	5
9	Балки	9.1. Чисті	5	4	4	4	4	3	4
		9.2. Що заросли деревною та чагарниковою рослинністю	3	3	3	2	2	2	3

Степова (північна) зона

№ з/п	Тип мисливських угідь	Підтип, вид мисливських угідь	Олень	Лань	Козуля	Кабан	Заєць	Фазан	Куріпка	Крижень	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1	Хвойний ліс	1.1. Молодняки 1-ї групи віку	2	2	2	2	1	3	3	5	
		1.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження									
		1.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	2	2	2	3	5	5	
		1.2.2. Без — "" —	3	3	3	3	3	4	5	5	
		1.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження									
		1.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	3	3	3	4	3	5	5	
		1.3.2. Без — "" —	4	4	4	4	3	4	5	5	
		1.4. Рідколісся	4	4	4	4	3	3	4	5	

Таблиця 2 (продовження).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
2	Листяний ліс	2.1. Молодняки 1-ї групи віку	2	2	2	2	1	3	3	5	
		2.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження									
		2.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	2	2	2	3	5	5	
		2.2.2. Без — "" —	3	3	3	3	3	4	5	5	
		2.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження									
		2.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	2	3	4	3	5	5	
		2.3.2. Без — "" —	4	4	4	4	3	4	5	5	
		2.4. Рідколісся	4	4	4	4	3	3	4	5	
3	Змішаний ліс	3.1. Молодняки 1-ї групи віку	2	2	2	2	1	3	3	5	
		3.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження									
		3.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	1	1	1	2	2	3	5	5	
		3.2.2. Без — "" —	3	3	3	3	3	4	5	5	
		3.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження									
		3.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	2	3	4	3	5	5	
		3.3.2. Без ""	4	4	4	4	3	4	5	5	
		3.4. Рідколісся	4	4	4	4	3	3	4	5	
3.5. Березові та дубові гаї у пониззях	2	1	2	2	2	2	3	5			
3.6. Листяні насадження на заплавлених островах	1	2	1	1	4	1	5	3			
4	Чагарники		2	2	1	1	1	1	3	5	
5	Орні землі	5.1. Рілля, сади, виноградники тощо	4	4	3	3	2	4	3	5	
		5.2. Сільськогосподарські культури з густою мережею лісосмуг	3	4	2	3	1	3	1	5	
		5.3. Сільськогосподарські культури з рідкою мережею лісосмуг	4	4	3	4	3	4	3	3	

Таблиця 2 (продовження)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
6	Луки	6.1. Суходільні	4	4	4	4	3	3	3	4
		6.2. Заболочені	3	4	3	4	4	3	4	2
7	Болота	7.1. Чисті (до 20% чагарників)	4	4	4	4	4	4	5	3
		7.2. Зарослі (понад 20% чагарників)	3	4	2	2	3	2	5	3
8	Водойми	8.1. Чисті	5	5	5	5	5	5	5	2
		8.2. Що заросли багаторічною трав'янистою рослинністю	5	5	5	5	5	5	5	1
		8.3. Заплави	3	5	4	3	4	3	5	2
9	Піски		4	5	4	4	3	5	5	5
10	Природоохоронні комплекси		2	2	1	2	1	1	3	2
11	Балки	11.1. Чисті	4	4	4	4	3	4	4	5
		11.2. Що заросли деревною та чагарниковою рослинністю	3	3	2	2	2	1	2	5

Степова (південна) зона

№ з/п	Тип мисливських угідь	Підтип, вид мисливських угідь	Олень	Лань	Козуля	Кабан	Заєць	Фазан	Куріпка	Крижень
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Хвойний ліс	1.1. Молодняки 1-ї групи віку	2	2	2	2	1	3	3	5
		1.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження								
		1.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	2	2	2	3	5	5
		1.2.2. Без — " —	3	3	3	3	3	4	5	5
		1.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження								
		1.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	3	3	3	4	3	5	5
		1.3.2. Без — " —	4	4	4	4	3	4	5	5
1.4. Рідколісся	4	4	4	4	3	3	4	5		

Таблиця 2 (продовження).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
2	Листяний ліс	2.1. Молодняки 1-ї групи віку	2	2	2	2	1	3	3	5	
		2.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження									
		2.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	2	2	2	3	5	5	
		2.2.2. Без — "" —	3	3	3	3	3	4	5	5	
		2.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження									
		2.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	2	3	4	3	5	5	
		2.3.2. Без — "" —	4	4	4	4	3	4	5	5	
		2.4. Рідколісся	4	4	4	4	3	3	4	5	
3	Змішаний ліс	3.1. Молодняки 1-ї групи віку	2	2	2	2	1	3	3	5	
		3.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження									
		3.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	1	1	1	2	2	3	5	5	
		3.2.2. Без — "" —	3	3	3	3	3	4	5	5	
		3.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження									
		3.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	2	3	4	3	5	5	
		3.3.2. Без — "" —	4	4	4	4	3	4	5	5	
		3.4. Рідколісся	4	4	4	4	3	3	4	5	
3.5. Березові та дубові гаї у пониззях	2	1	2	2	2	2	3	5			
3.6. Листяні насадження на заплавах островів	1	2	1	1	4	1	5	3			
4	Чагарники	2	2	1	1	1	1	3	5		
5	Орні землі	5.1. Рілля, сади, виноградники тощо	4	4	3	3	2	4	3	5	
		5.2. Сільськогосподарські культури з густою мережею лісосмуг	3	4	2	3	1	3	1	5	
		5.3. Сільськогосподарські культури з рідкою мережею лісосмуг	4	4	3	4	3	4	3	3	
6	Луки	6.1. Суходільні	4	4	4	4	3	3	3	4	
		6.2. Заболочені	3	4	3	4	4	3	4	2	

Таблиця 2 (продовження)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
7	Болота	7.1. Чисті (до 20% чагарників)	4	4	4	4	4	4	5	3
		7.2. Зарослі (понад 20% чагарників)	3	4	2	2	3	2	5	3
8	Водойми	8.1. Чисті	5	5	5	5	5	5	5	2
		8.2. Що заросли багаторічною трав'янистою рослинністю	5	5	5	5	5	5	5	1
		8.3. Заплави	3	5	4	3	4	3	5	2
9	Піски		4	5	4	4	3	5	5	5
10	Природоохоронні комплекси		2	2	1	2	1	1	3	2
		11.1. Чисті	4	4	4	4	3	4	4	5
11	Балки	11.2. Що заросли деревною та чагарниковою рослинністю	3	3	2	2	2	1	2	5

Карпатська зона — лісові насадження для копитних тварин

Тип мисливських угідь	Вид копитних	Категорія цінності (клас бонітету)				Рідколісся
		Молодняки до 20 років	Насадження від 21 до 60 років	Насадження 61-100 років з повнотою > 0,7	Насадження 61-100 років з повнотою < 0,7	
1	2	3	4	5	6	7
Хвойні ліси високогірського лісового району вище 1000 м н.р.м.*	Зубр	5	5/4	5	5	5
	Олень	2	4	4	3	2
	Козуля	2	4	4	4	3
	Кабан	5	5/1	5	5	4
Хвойні ліси гірського лісового району на території букового лісу	Зубр	3	5/4	5	4	3
	Олень	1	5/4	4	3	2
	Козуля	1	5/4	4	3	2
	Кабан	4	5/4	5	4	4
Хвойні ліси передгір'я	Зубр	3	5/4	5	4	3
	Олень	1	5/4	5	4	3
	Козуля	2	5/4	5	4	3
	Кабан	2	5/4	5	4	3
Букові ліси на території букового гірського лісового району	Зубр	2	5/4	5	4	3
	Олень	1	5/4	4	4	2
	Козуля	1	5/4	4	4	2
	Кабан	2	5/4	3	3	4

Таблиця 2 (продовження).

1	2	3	4	5	6	7
Букові ліси в передгір'ї	Зубр	2	3	5	4	3
	Олень	1	3	4	3	2
	Козуля	1	3	4	3	2
	Кабан	2	3	3	2	3
Буково-ялицеві, ялиново-буково-ялицеві, ялиново-ялицеві і ялицеві ліси гірського лісового району на території букового лісу і в передгір'ї	Зубр	1	5	4	3	1
	Олень	1	4	3	2	1
	Козуля	1	4	3	2	1
	Кабан	2	5	3	2	1
Дубові ліси	Зубр	1	4	3	2	1
	Олень	1	4	2	1	1
	Козуля	1	4	2	1	1
	Кабан	1	4	3	2	1
Інші листяні та змішані ліси передгір'я	Зубр	2	5	5	3	2
	Олень	1	3	3	1	1
	Козуля	1	4	2	1	1
	Кабан	2	5	5	2	1

Карпатська зона — не вкриті лісом землі для копитних тварин і зайця-русака

№ з/п	Не вкриті лісом землі		
	Тип мисливських угідь	Вид копитних тварин	
1	Орні землі (посіви, сади, виноградники)	Олень	3
		Козуля	2
		Кабан	2
		Заєць-русак	2
2	Луки (сіножаті, полонини, пасовища, прогалини)	Олень	4
		Козуля	3
		Кабан	4
		Заєць-русак	3
3	Болота (до 800 м н.р.м., зарослі чагарником)	Олень	3
		Козуля	3
		Кабан	3
		Заєць-русак	4
4	Чисті болота	Олень	4
		Козуля	4
		Кабан	4
		Заєць-русак	4
5	Угіддя, вище 800 м н.р.м.	Заєць-русак	4

Таблиця 2 (продовження)
лісово-решетюватий земель
Карпатська зона — не вкриті лісові землі для фазана

№ з/п	Тип угідь	Клас бонітету
1	Орні землі, чагарникові зарості, лісові насадження серед полів, лісосмуги	2
2	Пасовища, сіножаті, виноградники, сади, прогалини	3

Для фазана оцінюються тільки рівнинні території Закарпаття. Крім того, до 3-го класу бонітету належать усі узлісся лісу, які ростуть на рівнинах. Ширина узлісся для насаджень з повнотою 0,3–0,5 приймається 1 км, для насаджень з повнотою 0,6–1,0 — 0,5 км.

Оптимальна щільність фазана на 1000 га угідь для 2 класу бонітету — 300 гол., для 3 класу бонітету — 150 голів.

Карпатська зона — для ведмедя бурого

№ з/п	Типи мисливських угідь	Клас бонітету
1	Суцільні лісові масиви, де стиглі, пристиглі та перестійні насадження займають площу більше 60% з достатньою площею ягідників і значного захарачення	1
2	Суцільні масиви з переважанням середньовікових лісів і низькоповнотних молодняків	2
3	Суцільні лісові масиви з переважанням молодняків (понад 60%) і відсутністю ягідників	3
4	Суцільні лісові масиви з рівномірним розподілом за віковими групами (ягідників мало або відсутні)	4
5	Суцільні лісові масиви площею менше 15 тис. га в передгір'ях Карпат	5

* Над рівнем моря.

Гірський Крим

№ з/п	Тип мисливських угідь	Підтип, вид мисливських угідь	Олень	Козуля	Кабан	Муфлон
			4	5	6	7
1	Хвойний ліс до 500 м н.р.м. (південний схил)	3				
		1.1. Молодняки 1-ї групи віку	1	1	3	3
		1.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження				
		1.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	1	1	3	4
		1.2.2. Без — " —	2	2	4	5
		1.3. Пристиглі, стиглі та перестійні насадження				
		1.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	4	3
		1.3.2. Без — " —	3	3	5	5
		1.4. Рідколісся	2	2	4	3

Таблиця 2 (продовження).

1	2	3	4	5	6	7
2	Хвойний ліс до 500 м н.р.м (північний схил)	2.1. Молодняки 1-ї групи віку	1	1	3	4
		2.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження				
		2.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	4	5
		2.2.2. Без — "" —	4	4	4	5
		2.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження				
		2.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	3	4	4	5
		2.3.2. Без "" —	4	4	5	5
		2.4. Рідколісся	3	3	5	4
3	Хвойний ліс вище 500 м н.р.м. (південний схил)	3.1. Молодняки 1-ї групи віку	2	2	4	3
		3.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження				
		3.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	4	3
		3.2.2. Без — "" —	3	3	4	5
		3.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження				
		3.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	4	3
		3.3.2. Без — "" —	4	4	5	5
		3.4. Рідколісся	3	3	4	3
4	Хвойний ліс вище 500 м н.р.м. (північний схил)	4.1. Молодняки 1-ї групи віку	3	3	4	4
		4.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження				
		4.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	3	3	4	4
		4.2.2. Без — "" —	4	4	5	5
		4.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження				
		4.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	3	3	4	4
		4.3.2. Без — "" —	4	4	5	5
		4.4. Рідколісся	3	3	5	4

Таблиця 2 (продовження)

1	2	3	4	5	6	7
5	Листяні і змішані ліси до 500 м н.р.м. (південний схил)	5.1. Молодняки 1-ї групи віку	1	1	2	2
		5.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження				
		5.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	1	1	2	2
		5.2.2. Без — "" —	2	2	2	2
		5.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження				
		5.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	1	1	2	2
		5.3.2. Без — "" —	2	2	2	3
		5.4. Рідколісся	1	1	2	2
6	Листяні і змішані ліси до 500 м н.р.м. (північний схил)	6.1. Молодняки 1-ї групи віку	1	1	3	3
		6.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження				
		6.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	3	3
		6.2.2. Без — "" —	2	2	3	4
		6.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження				
		6.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	3	3	4	4
		6.3.2. Без — "" —	4	4	4	5
		6.4. Рідколісся	2	2	4	4
7	Листяні і змішані ліси вище 500 м н.р.м. (південний схил)	7.1. Молодняки 1-ї групи віку	1	1	3	3
		7.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження				
		7.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	4	4
		7.2.2. Без — "" —	3	3	4	4
		7.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження				
		7.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	3	3	4	4
		7.3.2. Без — "" —	4	4	4	4
		7.4. Рідколісся	3	3	4	3

Таблиця 2 (закінчення).

1	2	3	4	5	6	7	
8	Листяні і змішані ліси вище 500 м н.р.м. (північний схил)	8.1. Молодняки 1-ї групи віку	2	2	3	4	
		8.2. Молодняки 2-ї групи віку та середньовікові насадження					
		8.2.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	2	2	3	4	
		8.2.2. Без — "" —	3	3	3	4	
		8.3. Пристигли, стиглі та перестійні насадження					
		8.3.1. За наявності підросту, підліску та чагарничків	3	3	3	4	
		8.3.2. Без — "" —	4	4	4	4	
		8.4. Рідколісся	3	3	4	4	
9	Чагарники		2	2	3	3	
10	Орні землі	10.1. Рілля, сади, виноградники тощо	4	3	3	5	
11	Болота		4	4	4	5	
12	Яйли		4	5	5	4	

Гірський Крим — для зайця-русака та фазана

№ з/п	Тип угідь	Вид тварин	Угіддя до 500 м н.р.м.	Угіддя вище 500 м н.р.м.
1	Лісові насадження всіх категорій і вікових груп по периметру глибиною до 500 м	Засць-русак	1	2
		Фазан	2	3
2	Насадження великих лісових масивів у глибокому лісі більше ніж 500 м від узлісь	Засць-русак	4	5
		Фазан	4	4
3	Орні землі, сади, виноградники, ділянки лісових масивів серед сільськогосподарських угідь (шириною до 1 км, незалежно від довжини чагарникової зарості, включаючи суцільні зарості ялівцю) та штучно створені лісові насадження на терасах	Засць-русак	1	2
		Фазан	1	2
4	Сінокоси, пасовища, прогалини, яйли	Засць-русак	2	3
		Фазан	3	4

8. ТИПОЛОГІЯ І БОНІТУВАННЯ ВОДНО-БОЛОТЯНИХ УГІДЬ

Водно-болотяні угіддя бонітуються відповідно до двох екологічних груп водоплавної дичини: справжні та ниркові качки. Оцінка умов проживання водоплавної дичини в угіддях здійснюється з урахуванням трьох показників: кормності, гніздопридатності і захисності.

Основні показники для бонітування цих угідь — умови гніздування, захисні умови і кормові умови визначають комплексно через їх цінність за трибальною шкалою: добрі (1-й бонітет), середні (2-й бонітет), погані (3-й бонітет).

Четвертий-п'ятий бонітети не придатні для проживання качок (табл. 3).

Таблиця 3.

Типологія та бонітування водно-болотяних угідь

Назва типів водно-болотяних угідь	Перша екологічна група			Друга екологічна група				
	кормність	гніздопридатність	захисність	У м о в и				
				бонітет	кормність	гніздопридатність	захисність	бонітет
Плеса чисті, глибоководні	добрі	погані	погані	3	добрі	погані	добрі	2
Плеса мілководні, чисті	середні	—"	середні	2	—"	—"	—"	2
Плеса мілководні, зарослі зануреною і напівзануреною рослинністю	добрі	—"	—"	2	—"	—"	—"	2
Плеса глибоководні з чагарниками і зарослі надводною рослинністю	добрі	середні	добрі	2	—"	добрі	—"	2
Зарості очерету	погані	добрі	—"	2	погані	середні	—"	2
Зарості манників	—"	—"	—"	2	—"	—"	середні	2
Зарості хвоща	добрі	погані	—"	2	середні	погані	—"	2
Зарості осоково-чагарникові	погані	добрі	—"	2	погані	середні	добрі	2
Зарості рогози	середні	—"	—"	2	—"	—"	погані	3
Зарості прибережні змішані	добрі	—"	—"	1	—"	добрі	добрі	1
Русла річок глибоководні	погані	погані	погані	3	добрі	погані	—"	1
Русла річок мілководні	добрі	середні	добрі	2	середні	—"	середні	2
Болота осокові купинясті з водою	середні	добрі	—"	1	погані	добрі	погані	3
Болота осоково-чагарникові	—"	—"	—"	1	—"	—"	—"	3

9. БОНІТУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ ДЛЯ ОНДАТРИ

Бонітування водно-болотяних угідь виконується з урахуванням двох показників: кормовості та придатності угідь для розмноження (гніздопридатності) (табл. 4).

Таблиця 4.

Основні ознаки бонітування угідь для ондатри

Найменування типів водно-болотних угідь	Умови проживання			
	Кормові	Гніздопридатність	Бонітет	Оптимальна щільність сімей на 1 га стації
Плеса чисті, глибоководна берегова частина, поросла надводною та напівзануреною рослинністю	середні	добра	2	1
Плеса мілководні, порослі зануреною та напівзануреною рослинністю, наявність сплавин, острівців, що заросли рогозом, очеретом, бобівником, лататтям, хвощем, лепешняком та ін.	добрі	добра	1	2
Густі зарості очерету	середні	середні	2	1
Рідкі зарості комишу, наявність плес, зарослих кормовою рослинністю	добрі	добра	1	2
Плеса мілководні, зарослі тілорізом, з плавинами, острівці відсутні	погані	погана	3-4	-
Осокові зарості	погані	погана	3-4	1
Русла рік мілководні з наявністю надводної та підводної рослинності. Береги високі	добрі	добра	1	2
Болота осокові з купинами, водними ділянками	середні	добра	2-3	1
Болота з водою, зарості рогозом, чагарниками, очеретом	добрі	задовільна	2-3	1

10. БОНІТУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ ДЛЯ БОБРА

Таблиця 5

Основні ознаки класифікації (бонітування) угідь для бобра

Основні ознаки класифікації факторів				Бонітет угідь	Оптимальна щільність бобрів на 1 км берегової лінії
Кормові умови	Захисні умови	Гідрологічний режим	Антропогенний фактор		
<p>Основні кормові породи: осика, усі верби і тополі. Повнота насаджень не нижче 0,4. Ширина берегової смуги не менше 0,6 км, довжина — 1 км і більше</p>	<p>Водойма проста, глибока, віддалена від населених пунктів, малодоступна. Дервно-чагарникова рослинність створює важкопрохідні зарості</p>	<p>Стабільний — протягом року рівень води має незначні коливання, весняні повені слабкі</p>	<p>Господарська діяльність людей у районі проживання бобрів незначна</p>	1 (добрі)	до 6
<p>Основні кормові породи мають повноту нижче 0,4. Ширина і довжина ділянок деревно-чагарникової рослинності менші, ніж зазначено, вище або в складі насаджень значний відсоток другорядних порід: дуба, яблуні, берези, горобини, черемшини з повнотою не нижче 0,6 і розміром ділянок менше ніж 200,4 (км²)</p>	<p>Водойма важкодоступна, береги рясно заросли чагарниками і водно-болотною рослинністю, що приховує сліди діяльності бобрів (загати)</p>	<p>Регульований самими бобрами. Перепади рівня води у водоймі значні. Частина водойми обміліла. Греблі, що побудували бобри, ефективно підтримують необхідний рівень води в районі поселення</p>	<p>Господарська діяльність людини помірна і не впливає на гідрологічний режим водойми</p>	2 (задовільні)	до 3
<p>Ділянки зайняті основними і другорядними породами, маленькі за площею або основна кормова порода зустрічається дуже рідко. В основному до складу входять хвойні породи або вільха. Дервно-чагарникової рослинності уздовж берега немає.</p>	<p>Водойма невелика, прибережна рослинність слабка. Доступність добра, населені пункти недалеко, охорона послаблена.</p>	<p>Нестабільний. Перепад рівня води у водоймі значний. Тварини не мають можливості пережити підйому рівня води. Загати, побудовані бобрами, не запобігають обміленню і висиханню водойми</p>	<p>Господарська діяльність людини в районі проживання бобрів активна — ведуться гідромеліоративні роботи або ставкове господарство, розвинутий промисловий лов риби. Фактор турбування великий</p>	3 (погані)	1

11. ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ЩІЛЬНОСТІ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН

Таблиця 6.

Оптимальна щільність основних видів мисливських тварин
у залежності від середнього класу бонітету

Поліська зона

Середній клас бонітету / оптимальна щільність (гол/1000 га)	Лось	Олень	Козуля	Кабан	Засць	Кунця	Тетерук
1	2	3	4	5	6	7	8
1,0	10,0	15,0	57,0	8,0	80	12,0	70
1,1	9,7	14,5	55,0	7,8	77	11,7	68
1,2	9,4	14,1	53,5	7,6	75	11,4	66
1,3	9,1	13,6	51,5	7,4	72	11,1	64
1,4	8,8	13,2	50,0	7,2	69	10,8	62
1,5	8,5	12,7	48,0	7,0	66	10,5	60
1,6	8,2	12,3	46,5	6,8	64	10,2	58
1,7	7,9	11,8	44,5	6,6	61	9,9	56
1,8	7,6	11,4	43,0	6,4	58	9,6	54
1,9	7,3	10,9	41,0	6,2	56	9,3	52
2,0	6,9	10,4	39,0	6,0	53	9,0	50
2,1	6,6	10,0	37,0	5,8	51	8,7	48
2,2	6,3	9,5	35,5	5,6	48	8,4	46
2,3	6,0	9,1	33,5	5,4	46	8,1	44
2,4	5,7	8,6	32,0	5,2	43	7,8	42
2,5	5,4	8,2	30,0	5,0	41	7,5	40
2,6	5,1	7,7	28,5	4,8	30	7,2	38
2,7	4,8	7,3	26,5	4,6	36	6,9	36
2,8	4,5	6,8	25,0	4,4	33	6,6	34

Таблица 6 (продовження)

1	2	3	4	5	6	7	8
2,9	4,2	6,3	23,0	4,2	31	6,3	32
3,0	3,8	5,8	21,0	4,0	28	6,0	30
3,1	3,5	5,4	19,0	3,8	25	5,7	28
3,2	3,2	4,9	17,5	3,6	23	5,4	26
3,3	2,9	4,5	15,5	3,4	20	5,1	24
3,4	2,6	4,0	14,0	3,2	17	4,8	22
3,5	2,3	3,6	12,0	3,0	15	4,5	20
3,6	2,0	3,1	10,5	2,8	13	4,2	18
3,7	1,7	2,7	8,5	2,6	11	3,9	16
3,8	1,4	2,2	7,0	2,4	9	3,6	14
3,9	1,1	1,7	5,5	2,2	7	3,3	12
4,0	0,7	1,2	4,0	2,0	5	3,0	10
4,1	0,5	0,8	2,5	1,8	4	2,7	8
4,2	0,3	0,4	1,0	1,6	3	2,4	6
4,3	0,2	0,2	0,5	1,4	2	2,1	4
4,4	0,1	-	-	1,2	1	1,8	2
4,5	-	-	-	1,0	0,5	1,5	-
4,6	-	-	-	0,8	-	1,2	-
4,7	-	-	-	0,6	-	0,9	-
4,8	-	-	-	0,4	-	0,6	-
4,9	-	-	-	0,2	-	0,3	-
5,0	-	-	-	0,1	-	-	-

Лісостепова (правобережна) зона

Середній клас бонітету / оптимальна щільність (гол/1000 га)	Лось	Олень	Лань	Козуля	Кабан	Заєць	Куріпка
1	2	3	4	5	6	7	8
1,0	11,0	15,0	35	57,0	12,0	100	80
1,1	10,6	14,5	34	55,0	11,7	96	78
1,2	10,3	14,1	33	53,5	11,4	92	76
1,3	9,9	13,6	32	51,5	11,1	89	74
1,4	9,6	13,2	31	50,0	10,8	86	72
1,5	9,2	12,7	30	48,0	10,5	83	70
1,6	8,9	12,3	29	46,5	10,2	79	68
1,7	8,5	11,8	28	44,5	9,9	76	66
1,8	8,2	11,4	27	43,0	9,6	72	64
1,9	7,9	10,9	26	41,0	9,3	68	62
2,0	7,6	10,4	25	39,0	9,0	65	60
2,1	7,3	10,0	24	37,0	8,7	61	58
2,2	6,9	9,5	23	35,5	8,4	58	56
2,3	6,5	9,1	22	33,5	8,1	55	54
2,4	6,2	8,6	21	32,0	7,8	52	52
2,5	5,8	8,2	20	30,0	7,5	49	50
2,6	5,5	7,7	19	28,5	7,2	46	48
2,7	5,1	7,3	18	26,5	6,9	43	46
2,8	4,8	6,8	17	25,0	6,6	40	44
2,9	4,4	6,3	16	23,0	6,3	37	42
3,0	4,1	5,8	15	21,0	6,0	34	40
3,1	3,8	5,4	14	19,0	5,7	31	38
3,2	3,5	4,9	13	17,5	5,4	28	36
3,3	3,1	4,5	12	15,5	5,1	25	34
3,4	2,8	4,0	11	14,0	4,8	22	32
3,5	2,4	3,6	10	12,0	4,5	20	30
3,6	2,1	3,1	9	10,5	4,2	18	28

Таблиця 6 (продовження)

1	2	3	4	5	6	7	8
3,7	1,8	2,7	8	8,5	3,9	16	26
3,8	1,5	2,2	7	7,0	3,6	14	24
3,9	1,2	1,7	6	5,5	3,3	12	22
4,0	0,8	1,2	5	4,0	3,0	10	20
4,1	0,6	0,8	4	2,5	2,7	8	18
4,2	0,5	0,4	3	1,0	2,4	6	16
4,3	0,3	0,2	2	0,5	2,1	4	14
4,4	0,2	-	1	-	1,8	2	12
4,5	-	-	-	-	1,5	1	10
4,6	-	-	-	-	1,2	-	8
4,7	-	-	-	-	0,9	-	6
4,8	-	-	-	-	0,6	-	4
4,9	-	-	-	-	0,3	-	2
5,0	-	-	-	-	0,1	-	-

Лісостепова (лівобережна) зона

Середній клас бонітету / оптимальна щільність (гол/1000 га)	Лось	Олень	Лань	Козуля	Кабан	Заєць	Куріпка
1	2	3	4	5	6	7	8
1,0	11,0	15,0	37	57,0	12,0	100	80
1,1	10,6	14,5	36	55,0	11,7	96	78
1,2	10,3	14,1	35	53,5	11,4	92	76
1,3	9,9	13,6	34	51,5	11,1	89	74
1,4	9,6	13,2	33	50,0	10,8	86	72
1,5	9,2	12,7	32	48,0	10,5	83	70
1,6	8,9	12,3	31	46,5	10,2	79	68
1,7	8,5	11,8	30	44,5	9,9	76	66
1,8	8,2	11,4	29	43,0	9,6	72	64
1,9	7,9	10,9	28	41,0	9,3	68	62

Таблица 6 (продовження).

1	2	3	4	5	6	7	8
2,0	7,6	10,4	27	39,0	9,0	65	60
2,1	7,3	10,0	26	37,0	8,7	61	58
2,2	6,9	9,5	25	35,5	8,4	58	56
2,3	6,5	9,1	24	33,5	8,1	55	54
2,4	6,2	8,6	23	32,0	7,8	52	52
2,5	5,8	8,2	22	30,0	7,5	49	50
2,6	5,5	7,7	21	28,5	7,2	46	48
2,7	5,1	7,3	20	26,5	6,9	43	46
2,8	4,8	6,8	19	25,0	6,6	40	44
2,9	4,4	6,3	18	23,0	6,3	37	42
3,0	4,1	5,8	17	21,0	6,0	34	40
3,1	3,8	5,4	16	19,0	5,7	31	38
3,2	3,5	4,9	15	17,5	5,4	28	36
3,3	3,1	4,5	14	15,5	5,1	25	34
3,4	2,8	4,0	13	14,0	4,8	22	32
3,5	2,4	3,6	12	12,0	4,5	20	30
3,6	2,1	3,1	11	10,5	4,2	18	28
3,7	1,8	2,7	10	8,5	3,9	16	26
3,8	1,5	2,2	9	7,0	3,6	14	24
3,9	1,2	1,7	8	5,5	3,3	12	22
4,0	0,8	1,2	7	4,0	3,0	10	20
4,1	0,6	0,8	6	2,5	2,7	8	18
4,2	0,5	0,4	5	1,0	2,4	6	16
4,3	0,3	0,2	4	0,5	2,1	4	14
4,4	0,2	-	3	-	1,8	2	12
4,5	-	-	2	-	1,5	1	10
4,6	-	-	1	-	1,2	-	8
4,7	-	-	-	-	0,9	-	6
4,8	-	-	-	-	0,6	-	4
4,9	-	-	-	-	0,3	-	2
5,0	-	-	-	-	0,1	-	-

Степова (північна) зона

Середній клас бонітету / оптимальна щільність (гол/1000 га)	Олень	Лань	Козуля	Кабан	Заєць	Фазан	Куріпка
1	2	3	4	5	6	7	8
1,0	20,0	35	60,0	15,0	100	550	80
1,1	19,5	34	58,5	14,5	96	530	78
1,2	19,0	33	57,0	14,1	92	510	76
1,3	18,5	32	55,5	13,6	89	490	74
1,4	18,0	31	54,0	13,2	86	470	72
1,5	17,5	30	52,5	12,7	83	450	70
1,6	17,0	29	51,0	12,3	79	430	68
1,7	16,5	28	49,5	11,8	76	410	66
1,8	16,0	27	48,0	11,4	72	390	64
1,9	15,5	26	46,5	10,9	68	370	62
2,0	15,0	25	45,0	10,4	65	350	60
2,1	14,5	24	43,5	10,0	61	330	58
2,2	14,0	23	42,0	9,5	58	310	56
2,3	13,5	22	40,5	9,1	55	290	54
2,4	13,0	21	39,0	8,6	52	270	52
2,5	12,5	20	37,5	8,2	49	250	50
2,6	12,0	19	36,0	7,7	46	230	48
2,7	11,5	18	34,5	7,3	43	210	46
2,8	11,0	17	33,0	6,8	40	190	44
2,9	10,5	16	31,5	6,3	37	170	42
3,0	10,0	15	30,0	5,8	34	150	40
3,1	9,5	14	28,5	5,4	31	130	38
3,2	9,0	13	27,0	4,9	28	110	36

Таблиця 6 (продовження).

1	2	3	4	5	6	7	8	9
3,3	8,5	12	25,5	4,5	25	90	34	78
3,4	8,0	11	24,0	4,0	22	70	32	64
3,5	7,5	10	22,5	3,6	20	50	30	50
3,6	7,0	9	21,0	3,0	18	40	28	36
3,7	6,5	8	19,5	2,7	16	30	26	22
3,8	6,0	7	18,0	2,2	14	20	24	8
3,9	5,5	6	16,5	1,7	12	10	22	4
4,0	5,0	5	15,0	1,2	10	5	20	-
4,1	4,5	4	13,5	0,8	8	-	18	-
4,2	4,0	3	12,0	0,6	6	-	16	-
4,3	3,5	2	10,5	0,1	4	-	14	-
4,4	3,0	1	9,0	-	2	-	12	-
4,5	2,5	-	7,5	-	1	-	10	-
4,6	2,0	-	6,0	-	-	-	8	-
4,7	1,5	-	4,5	-	-	-	6	-
4,8	1,0	-	3,0	-	-	-	4	-
4,9	0,5	-	1,5	-	-	-	2	-
5,0	0,1	-	0,5	-	-	-	-	-

Степова (південна) зона

Середній клас бонітету / оптимальна щільність (гол/1000 га)	Олень	Муфлон	Козуля	Кабан	Засць	Фазан	Куріпка	Крижень
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1,0	20,0	23	60,0	20,0	100	550	80	400
1,1	19,5	22	58,5	19,5	96	530	78	386
1,2	19,0	21,5	57,0	19,0	92	510	76	372
1,3	18,5	21	55,5	18,5	89	490	74	358
1,4	18,0	20,5	54,0	18,0	86	470	72	344
1,5	17,5	20	52,5	17,5	83	450	70	330
1,6	17,0	19,5	51,0	17,0	79	430	68	316
1,7	16,5	19	49,5	16,5	76	410	66	302

Таблица 6 (продовження)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
1,8	16,0	18,5	48,0	16,0	72	390	64	288
1,9	15,5	18	46,5	15,5	68	370	62	274
2,0	15,0	17,5	45,0	15,0	65	350	60	260
2,1	14,5	17	43,5	14,5	61	330	58	246
2,2	14,0	16,5	42,0	14,0	58	310	56	232
2,3	13,5	16	40,5	13,5	55	290	54	218
2,4	13,0	15,5	39,0	13,0	52	270	52	204
2,5	12,5	15	37,5	12,5	49	250	50	190
2,6	12,0	14,5	36,0	12,0	46	230	48	176
2,7	11,5	14	34,5	11,5	43	210	46	162
2,8	11,0	13,5	33,0	11,0	40	190	44	148
2,9	10,5	13	31,5	10,5	37	170	42	134
3,0	10,0	12,5	30,0	10,0	34	150	40	120
3,1	9,5	12	28,5	9,5	31	130	38	106
3,2	9,0	11,5	27,0	9,0	28	110	36	92
3,3	8,5	11	25,5	8,5	25	90	34	78
3,4	8,0	10,5	24,0	8,0	22	70	32	64
3,5	7,5	10	22,5	7,5	20	50	30	50
3,6	7,0	9	21,0	7,0	18	40	28	36
3,7	6,5	8	19,5	6,0	16	30	26	22
3,8	6,0	7	18,0	5,0	14	20	24	8
3,9	5,5	6	16,5	4,0	12	10	22	4
4,0	5,0	5	15,0	3,0	10	5	20	-
4,1	4,5	4	13,5	2,0	8	-	18	-
4,2	4,0	3	12,0	1,0	6	-	16	-
4,3	3,5	2	10,5	0,5	4	-	14	-
4,4	3,0	1	9,0	0,2	2	-	12	-
4,5	2,5	0,5	7,5	0,1	1	-	10	-
4,6	2,0	-	6,0	-	-	-	8	-
4,7	1,5	-	4,5	-	-	-	6	-
4,8	1,0	-	3,0	-	-	-	4	-
4,9	0,5	-	1,5	-	-	-	2	-
5,0	0,1	-	0,5	-	-	-	-	-

Таблиця 6 (продовження).

Карпатська зона

Середній клас бонітету / оптимальна щільність (гол/1000 га)	Зубр	Олень	Козуля	Кабан	Заєць	Ведмідь*	Тетерук
1	2	3	4	5	6	7	8
1,0	3,0	18,0	50,0	10,0	100,0	3,0	30,0
1,1	2,9	17,5	48,0	9,6	98	2,9	29,0
1,2	2,8	17,0	46,0	9,2	95	2,8	28,0
1,3	2,7	16,5	44,0	8,8	93	2,7	27,0
1,4	2,6	16,0	42,0	8,4	90	2,6	26,0
1,5	2,5	15,5	40,0	8,0	88	2,5	25,0
1,6	2,4	15,0	38,0	7,6	85	2,4	24,0
1,7	2,3	14,5	36,0	7,2	83	2,3	23,0
1,8	2,2	14,0	34,0	6,8	80	2,2	22,0
1,9	2,1	13,5	32,0	6,4	78	2,1	21,0
2,0	2,0	13,0	30,0	6,0	75	2,0	20,0
2,1	1,9	12,5	29,0	5,8	73	1,9	19,0
2,2	1,8	12,0	28,0	5,6	70	1,8	18,0
2,3	1,7	11,5	27,0	5,4	68	1,7	17,0
2,4	1,6	11,0	26,0	5,2	65	1,6	16,0
2,5	1,5	10,5	25,0	5,0	63	1,5	15,0
2,6	1,4	10,0	24,0	4,8	60	1,4	14,0
2,7	1,3	9,5	23,0	4,6	58	1,3	13,0
2,8	1,2	9,0	22,0	4,4	55	1,2	12,0
2,9	1,1	8,5	21,0	4,2	53	1,1	11,0
3,0	1,0	8,0	20,0	4,0	50	1,0	10,0
3,1	0,9	7,6	19,0	3,8	48	0,9	9,0
3,2	0,8	7,2	18,0	3,6	45	0,8	8,0
3,3	0,7	6,8	17,0	3,4	43	0,7	7,0
3,4	0,6	6,4	16,0	3,2	40	0,6	6,0
3,5	0,5	6,0	15,0	3,0	38	0,5	5,0
3,6	0,5	5,6	14,0	2,8	35	0,5	4,0

Таблиця 6 (продовження)

1	2	3	4	5	6	7	8
3,7	0,5	5,2	13,0	2,6	33	0,5	3,0
3,8	0,5	4,8	12,0	2,4	30	0,5	2,0
3,9	0,5	4,4	11,0	2,2	28	0,5	1,0
4,0	0,5*	4,0	10,0	2,0	25	0,5	0,7
4,1	0,4	3,7	8,0	1,8	23	0,4	0,5
4,2	0,4	3,4	6,0	1,6	20	0,3	0,3
4,3	0,3	3,1	4,0	1,4	18	0,2	0,1
4,4	0,3	2,8	2,0	1,2	15	0,1	-
4,5	0,2	2,5	1,0	1,0	13	-	-
4,6	0,1	2,1	-	0,9	10	-	-
4,7	-	1,8	-	0,8	8	-	-
4,8	-	1,5	-	0,7	5	-	-
4,9	-	1,2	-	0,6	3	-	-
5,0	-	1,0	-	0,5	2	-	-

*Оптимальна щільність ведмедя на 10 тис. га

Кримська гірська зона

Середній клас бонітету / оптимальна щільність (гол/1000 га)	Олень	Козуля	Кабан	Муфлон	Засць	Фазан
1	2	3	4	5	6	7
1,0	20,0	50	6,0	20,0	100	800
1,1	19,5	49	5,9	19,5	98	780
1,2	19,0	48	5,8	19,0	95	760
1,3	18,5	46	5,7	18,5	93	740
1,4	18,0	45	5,6	18,0	91	720
1,5	17,5	44	5,5	17,5	89	700
1,6	17,0	43	5,4	17,0	86	680
1,7	16,5	42	5,3	16,5	84	660
1,8	16,0	40	5,2	16,0	82	640
1,9	15,5	39	5,1	15,5	80	620

Таблиця 6 (закінчення).

1	2	3	4	5	6	7
2,0	15,0	38	5,0	15,0	77	600
2,1	14,5	37	4,9	14,5	75	580
2,2	14,0	36	4,8	14,0	73	560
2,3	13,5	34	4,7	13,5	71	540
2,4	13,0	33	4,6	13,0	68	520
2,5	12,5	32	4,5	12,5	66	500
2,6	12,0	31	4,4	12,0	64	480
2,7	11,5	30	4,3	11,5	62	460
2,8	11,0	28	4,2	11,0	59	440
2,9	10,5	27	4,1	10,5	57	420
3,0	10,0	26	4,0	10,0	55	400
3,1	9,5	25	3,9	9,5	53	380
3,2	9,0	24	3,8	9,0	50	360
3,3	8,5	22	3,7	8,5	48	340
3,4	8,0	21	3,6	8,0	46	320
3,5	7,5	20	3,5	7,5	44	300
3,6	7,0	19	3,4	7,0	41	280
3,7	6,5	18	3,3	6,5	39	260
3,8	6,0	16	3,2	6,0	37	240
3,9	5,5	15	3,1	5,5	35	220
4,0	5,0	14	3,0	5,0	32	200
4,1	4,5	13	2,9	4,5	30	180
4,2	4,0	12	2,8	4,0	28	160
4,3	3,5	10	2,7	3,5	26	140
4,4	3,0	9	2,6	3,0	23	120
4,5	2,5	8	2,5	2,5	21	100
4,6	2,0	7	2,4	2,0	19	80
4,7	1,5	6	2,3	1,5	17	60
4,8	1,0	4	2,2	1,0	14	40
4,9	0,5	3	2,1	0,5	12	20
5,0	-	2	2,0	-	10	10

При розрахунках оптимальної чисельності диких тварин слід урахувувати, що мисливські тварини є конкурентами в кормовій базі. У випадку ведення мисливського господарства виключно на козулю — один олень на 1000 га еквівалентний трьом козулям.

12. ОЦІНКА ВПЛИВУ РІЗНОМАНІТНИХ ЧИННИКІВ НА СТАН ПОПУЛЯЦІЙ МИСЛИВСЬКОЇ ФАУНИ

Для врахування впливу чинників введене коефіцієнти зменшення (збільшення) середнього бонітету для кожного виду диких мисливських тварин. Чинники можуть зменшувати середній клас бонітету чи поліпшувати його (коефіцієнти із знаком мінус).

Т а б л и ц я 7

Орієнтовна шкала визначення ступеня поточного впливу різноманітних чинників на мисливську фауну

Чинники	Показники	Коефіцієнт зменшення (збільшення) бонітету	Дія чинника
1	2	3	4
Біотичні чинники			
Кормові й захисні властивості	Бонітети мисливських угідь	1-5	Постійна
Мозаїчність угідь	Кількість лісових контурів на 1000 га мисливських угідь один контур до 5 контурів до 10 контурів до 15 контурів понад 20 контурів	0 0,02 0,04 0,06 0,08	Постійна
Вплив хижаків	Хижаків відсутні Чисельність хижаків не перевищує щільність 0,1 на 1000 га Чисельність хижаків не перевищує 0,3 на 1000 га Чисельність хижаків більше 0,5 особин на 1000 га Боротьба з хижаками не ведеться	0 0,02 0,09 0,4 1,5	Періодична
Вплив конкурентів	Конкурентів немає Зустрічаються поодинокі Впливають на кормову базу Знижують кормові властивості угідь Повністю витісняють вид	0 0,02 0,04 0,06 0,1	Періодична
Санітарний стан	Район сприятливий в санітарному відношенні В окремі роки реєструвались поодинокі випадки захворювань диких тварин Щорічно реєструються поодинокі випадки захворювань Реєструється 5-6 випадків захворювань щорічно Профілактичні заходи не проводяться	0 0,02 0,04 0,06 0,2	Періодична

Таблиця 7 (продовження).

1	2	3	4
Абіотичні чинники			
Забезпеченість природними водними джерелами (відстань до води)	До 300 м	0	Постійна
	300–500 м	0,02	
	500–1000 м	0,04	
	1–5 км	0,06	
	Понад 5 км	0,08	
Рельєф	Рівнинний	0	Постійна
	Горбистий (до 30% території пологі схили)	0,02	
	Рельєф гірський з пологими і крутими схилами (крутих схилів до 30% території)	0,04	
	Рельєф гірський, де переважають круті схили (пологих схилів до 30% території)	0,06	
	Рельєф гірський, де переважають круті і дуже круті схили, кам'янисті розсипи	0,08	
Експозиція і висота над рівнем моря	Передгір'я до 500 м н.р.м.	0	Постійна
	Нижній гірський лісовий пояс території букового лісу до 700 м н.р.м. (південні, східні і західні експозиції)	0,02	
	Нижній гірський лісовий пояс території букового лісу до 800 м н.р.м. (північні експозиції)	0,04	
	Нижній гірський лісовий пояс до 1100 м н.р.м. (всі експозиції)	0,06	
	Типи угідь вище 1100 м н.р.м.	0,08	
Клімат (висота і тривалість снігового покриву)	Сніговий покрив до 15 см	0	Періодична
	Сніговий покрив до 30 см (до 60 днів)	0,02	
	Сніговий покрив до 30 см (більше 75 днів)	0,04	
	Сніговий покрив 40–50 см	0,06	
	Сніговий покрив — 60 см і більше	0,1	
Антропогенні чинники			
Браконьєрство	Не впливає на стан популяції	0	Періодична
	Виявлено до 5 випадків у рік на 1000 га	0,1	
	Виявлено до 10 випадків у рік на 1000 га	0,4	
	Виявлено більше 10 випадків у рік на 1000 га	1,0	
	Боротьба з браконьєрством не ведеться	3,0	
Чинник неспокою (рекреаційне навантаження, випас худоби, збір грибів тощо)	Відсутній	0	Періодична
	Поодинокі випадки впливу	0,02	
	Впливає на розподіл тварин за біотопами	0,04	
	Відутно впливає на популяцію в окремі сезони року	0,06	
	Впливає на популяцію протягом усього року	0,08	

Таблиця 7 (закінчення)

1	2	3	4
Антропогенні чинники (продовження)			
Окультуреність ландшафту (осушення, розорювання земель, застосування хімікатів тощо)	Не впливає	0	Періодична
	Незначно погіршує	0,02	
	Погіршує відчутно	0,04	
	Рідко зустрічаються окремі особини через окультуреність ландшафту	0,06	
	Вид відсутній через окультуреність ландшафту	0,08	
Загибель диких тварин (при веденні сільськогосподарського та лісового господарства)	Господарська діяльність не призводить до загибелі тварин	0	Періодична
	Призводить до загибелі незначної кількості тварин (1–2 випадки за рік)	0,02	
	Призводить до загибелі майже всього річного приросту	0,04	
	Загибель тварин перевищує річний приріст	0,06	
	Призводить до масової гибелі тварин	0,1	
Формування популяцій диких тварин (за віковою та статевую структурою)	Не впливає на продуктивність популяції	0	Періодична
	Призводить до незначного зменшення чисельності (до 20 %)	0,02	
	Зменшує чисельність (до 50 %)	0,04	
	Зменшує чисельність більше 50 %	0,5	
	Призводить до деградації виду	1,0	
Чинники, які можуть впливати на підвищення середнього бонітету			
Додаткова кормова база (на землях с/г призначення: посіви, озимина, овес, кукурудза тощо)	Наявність сільськогосподарських культур:		Періодична
	– більше 20 га на 1000 га угідь	- 0,2	
	– до 20 га на 1000 га угідь	- 0,1	
	Нормативна забезпеченість кормовими полями (ремізами)	0	
	Недостатня кількість кормових полів (ремізів)	0,04	
Кормові поля (ремізи) відсутні	0,1		
Ефективність біотехнічних заходів	Дає змогу перевищити оптимальну щільність виду на 1000 га угідь	- 0,5	Періодична
	Дає змогу досягти оптимальної щільності виду на 1000 га угідь	- 0,2	
	Не впливає на стан популяції	0	
	Біотехнічні заходи проводяться у недостатньому обсязі	0,1	
	Не проводяться зовсім (при потребі їх проведення)	0,3	

Якщо погіршення середнього бонітету виникає з вини користувача мисливських угідь і призводить до зменшення середнього бонітету на один клас (не ведеться боротьба з браконьєрством, підгодівля диких тварин при несприятливих кліматичних умовах, незадовільний стан формування популяцій диких тварин за віковою та статевую структурою, недостатня кількість штучно створених кормових та захисних ремізів, штучних во-

допоїв, біотехнічних споруд, незадовільна боротьба з хижакми, не проводяться санітарні профілактичні заходи тощо), то користувачам мисливських угідь зменшуються на 10 % установлені норми (відсотки) вилучення річного приросту диких тварин.

Оскільки мисливське впорядкування угідь проводиться один раз на 15 років, за цей період у типах мисливських угідь можуть відбутися значні зміни (спілі насадження перейдуть у категорію зрубів, зруби — у покриті лісом землі тощо). Усі ці зміни будуть впливати на зміну розрахованого при впорядкуванні угідь середнього бонітету для кожного виду мисливської фауни. Особливо це стосується лісових угідь, оскільки для інших типів угідь ці зміни будуть незначними. У зв'язку з цим користувачі мисливських угідь при розрахунках середнього класу бонітету для кожного виду мисливських тварин повинні, по змозі, урахувувати ці зміни за даними безперервного впорядкування лісових угідь, які щорічно поновлюються і є в наявності в лісництвах та держлісгоспах.

13. РОЗРАХУНОК РІЧНОГО ПРИРОСТУ ПОГОЛІВ'Я МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН

Щорічне планування річного приросту поголів'я мисливських тварин користувачі мисливських угідь здійснюють згідно з нормативами, визначеними в таблиці 8.

Таблиця 8.

Орієнтовний річний приріст поголів'я деяких видів мисливських тварин (за зонами)

Вид мисливських тварин	Мінімальна щільність, за якої дозволяється добування (відстріл, відлов), гол./1000га	Участь самок у розмноженні, %	Народження молодяку на одну самку, особин	Середня кількість яєць у кладці, штук	Загибель кладок, %	Загибель молодяку, %	Загибель дорослих тварин, %	Межі річного приросту, %	Середній річний приріст, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Поліська зона									
Лось	2,3	45	1-2	-	-	30	15	10-20	15
Олень	3,6	45	1-2	-	-	35	10	10-20	15
Козуля	8,5	50	1-2	-	-	35	20	10-20	15
Кабан	3,0	40	4-6	-	-	30	25	20-80	30
Засць	15	60	8-10	-	-	70	30	20-30	25
Куниця	3,0	50	2-7	-	-	70	20	10-20	15
Глухар	10	40	-	6-8	50	60	20	20-30	25
Тетерук	20	80	-	8-10	50	50	25	40	40

Таблиця 8 (продовження)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Лісостепова (правобережна) зона									
Лось	2,4	45	1-2	-	-	30	15	10-20	15
Олень	3,6	45	1-2	-	-	35	10	10-20	15
Лань	10	45	1-2	-	-	35	10	10-20	15
Козуля	12 15	50	1-2	-	-	35	20	10-20	15
Кабан	4,0	40	4-6	-	-	30	25	20-120	30
Засць	20	60	8-10	-	-	70	30	20-30	25
Борсук	10	40	2-6	-	-	50	30	20-30	25
Фазан	50	80	-	8-12	30	90	30	20-240	25
Куріпка	30	80	-	10-14	50	60	40	15-100	20
Лісостепова (лівобережна) зона									
Лось	2,4	45	1-2	-	-	30	15	10-20	15
Олень	3,6	45	1-2	-	-	35	10	10-20	15
Лань	12	45	1-2	-	-	35	10	10-20	15
Козуля	12 15	50	1-2	-	-	35	20	10-20	15
Кабан	4,0	40	4-6	-	-	30	25	20-120	30
Засць	20	60	8-10	-	-	70	30	20-30	25
Борсук	10	40	2-6	-	-	50	30	20-30	25
Фазан	50	80	-	8-12	30	90	30	20-240	25
Куріпка	30	80	-	10-14	50	60	40	15-100	20
Степова (північна) зона									
Олень	7,5	45	1-2	-	-	30	20	15-25	20
Лань	10	45	1-2	-	-	30	20	15-25	20
Козуля	15	50	1-2	-	-	30	10	15-25	20
Кабан	4,0	40	6-10	-	-	30	15	40-120	45
Засць	20	60	8-10	-	-	70	30	20-30	20
Фазан	50	80	-	8-12	30	90	30	20-240	25
Куріпка	30	80	-	10-14	50	60	30	10-140	20

Таблиця 8 (закінчення).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Степова (південна) зона									
Олень	7,0	45	1-2	-	-	30	20	15-25	20
Лань	12	45	1-2	-	-	35	10	10-20	15
Муфлон	10	40	1-2	-	-	30	10	10-20	15
Козуля	15	50	1-2	-	-	30	10	15-25	20
Кабан	4,0	40	6-10	-	-	30	15	40-120	45
Засць	20	60	8-10	-	-	70	30	20-60	25
Фазан	50	80		8 12	30	90	30	65-240	25
Куріпка	30	80		10 14	50	60	30	10 140	20
Карпати									
Зубр	2,0	30	1	-	-	40	5	2-7	5
Олень	6,0	45	1	-	-	40	10	8-12	10
Козуля	12	50	1-2	-	-	30	15	5-30	10
Кабан	3,0	40	4-6	-	-	30	30	25-80	30
Засць	20	60	8-10	-	-	70	30	20-30	25
Ведмідь	0,5	20	1-3	-	-	40	10	3-6	5
Глухар	10	40	-	4-6	50	50	20	20-30	25
Тетерук	20	80	-	8-10	50	50	25	40	40
Гірський Крим									
Олень	6,0	45	1	-	-	30	10	15-25	20
Козуля	14,0	50	1-2	-	-	30	10	15-25	20
Кабан	3,0	40	4 6	-	-	30	15	30 80	40
Муфлон	10	40	1-2	-	-	30	10	10-20	15
Засць	32	60	6 8	-	-	70	20	20 30	25
Фазан	117	80	-	8-12	30	40	30	65-95	80

14. НОРМИ ДОБУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН

Таблиця 9

Допустимі норми використання (відстріл, відлов) окремих видів мисливських тварин при мінімально допустимій їх щільності

Вид мисливської фауни	Природна зона	Допустимий відсоток добування, %
Лось, олень благородний, олень плямистий, козуля, лань, муфлон	Для усіх зон	10
Кабан	Поліська, Лісостепова, Крим, Карпати	20
	Степова	25
Заєць-русак	Для усіх зон	15
Сіра куріпка	Для усіх зон	15
Глухар	Для усіх зон	10
Тетерук	Для усіх зон	20
	Степова	15
Фазан	Кримська гірська	35

При фактичній чисельності окремих видів мисливських тварин, що перевищує їх оптимальну чисельність різниця між фактичною і оптимальною чисельністю поголів'я може бути в повному об'ємі визначена до добування.

Таблиця 10

Норми добування мисливських тварин з врахуванням вікової структури популяцій

Види диких тварин	Стан популяції диких тварин (рекомендований відсоток добування)			Оптимальний варіант статевого співвідношення ♂ та ♀
	Однорічки	Середньовікові	Старі	
Лось	до 50	20	30	1 : 2
Олень	до 50	20	30	1 : 2
Кабан	до 70	10	20	1 : 2
Козуля	до 50	20	30	1 : 2

15. ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ ТА ПЛАНОВО-КАРТОГРАФІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ, ЯКІ ВИГОТОВЛЯЮТЬСЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ УПОРЯДКУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ

Таблиця 11.

Назва матеріалів	Загальна кількість примірників щодо кожного об'єкта	Господарства системи Держкомлісгоспу				Господарства іншого підпорядкування				Організація, яка проводила упорядкування
		державне мисливське господарство	державне лісомисливське господарство	егерський обхід	підпорядковане обласному органу лісового господарства	мисливське господарство	підпорядковане райраді УТМР, іншим користувачам	егерський обхід	підпорядковане обласній раді УТМР, або іншій структурі	
1. Пояснювальна записка	3 / 3	1 / -	1 / -	- / -	1 / -	- / 1	- / 1	- / -	- / 1	1 / 1
2. Відомості										
2.1. Типологія та бонітування мисливських угідь	3 / 3	1 / -	- / -	1 / -	1 / -	- / 1	- / 1	- / -	- / 1	1 / 1
2.2. Розподіл території господарства на егерські обходи	3 / 3	1 / -	1 / -	- / -	1 / -	- / 1	- / 1	- / -	- / 1	1 / 1
2.3. Запроєктовані та існуючі біотехнічні заходи	3 / 3	1 / -	1 / -	- / -	1 / -	- / 1	- / 1	1 / -	1 / 1	1 / 1
3. Таксаційний опис	1 / 1	1 / -	1 / -	- / -	- / -	- / 1	- / -	- / -	- / -	- / -
4. Плани типів мисливських угідь і біотехнічних заходів (М 1:50000)	3 / 1	1 / -	1 / -	1 / -	- / -	- / -	- / -	- / 1	- / -	- / -
5. Карта-схема території лісомисливського господарства (М 1:50000)										
5.1. Пофарбована за типами мисливських угідь	3 / 3	1 / -	1 / -	- / -	1 / -	- / 1	- / 1	- / -	- / 1	1 / 1
5.2. Непофарбована	25 / -	- / -	25 / -	- / -	1 / -	- / -	- / -	- / -	- / -	1 / -
6. Плани лісонасаджень лісництв, уключених до мисливського господарства (М 1:25000)	3 / 1	1 / -	1 / -	1 / -	- / -	- / 1	- / -	- / -	- / -	- / -

Там мисливських угідь

II. НАСТАНОВА З УПОРЯДКУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ

ПЕРЕДМОВА

Мисливське господарство України знаходиться у періоді реформування державних господарчих систем. Проведення реформ неможливе без удосконалення нормативної бази, яка регламентує всі професійні сторони мисливської галузі: порядок здійснення охорони дичини, ведення мисливського промислу, проведення біотехнічних заходів, інвентаризації мисливських угідь, проектування перспектив розвитку. Початком реформування мисливського господарства в Україні вважається прийняття у 1996 році «Положення про мисливське господарство та порядок здійснення полювання». У 2000 році основні вимоги Положення увійшли у Закон України «Про мисливське господарство та полювання».

В Україні назріла необхідність проведення науково-обґрунтованої оцінки якості мисливських угідь, видового, кількісного та якісного складу мисливських тварин, інвентаризації типів мисливських угідь. Всі ці питання повинні вирішуватись під час проведення упорядкування мисливських угідь.

У 1998 році було розпочато розробку проекту «Порядку з упорядкування мисливських угідь України» творчим колективом у складі науковців УкрНДІЛГА та УкрНДІГРліс, працівників Держкомлісгоспу України, ВО «Укрдержліспроект», спеціалістів Мінекоресурсів України зокрема: завідувача сектором мислиствознавства СФ УкрНДІЛГА, канд. с-г наук, ст. наук. співроб. І.М. Шейгаса, зав. лаб. УкрНДІГРліс, канд. біол. наук, ст. наук. співроб. М.С. Гунчака, начальника Управління мисливського господарства Держкомлісгоспу України М.В. Шадури, заступника начальника Управління М.О. Мироненка, головного спеціаліста Управління В.І. Юр'єва, спеціаліста Управління мисливського господарства Держкомлісгоспу України А.І. Пісні, начальника Комплексної експедиції ВО «Укрдержліспроект» канд. с.-г. наук Р.Р. Возняка, начальника відділу Головної державної екологічної інспекції Мінекоресурсів України С.Г. Шумейка, наук. співроб. Т.П. Вовк, інженера В.В. Задійко.

З врахуванням рецензій та зауважень, вимог Закону України «Про мисливське господарство та полювання», який вийшов після розробки Порядку, авторами було доопрацьовано Порядок у 2001 році.

За основу в Порядку були взяті основні положення діючих на час його розробки «Основ охотустройства Украинской ССР, Ирпень — 1985», складених групою авторів (Г.О. Новицький, канд.біол.наук В.А. Черкасов, М.Є. Канунніков) з врахуванням пропозицій С.В. Болденкова, М.О. Мироненка, А.Д. Заремського, канд.с.-г.наук В.К. Полякова, Р.Р. Возняка, В.В. Тетерського, П.М. Грогуленко, М.М. Чернавського та консуль-

тацій докт.біол.наук М.А.Воїнственського, канд.біол.наук В.І.Крижанівського, В.А.Горлинського, канд. біол. наук Б.О.Галаки, а також інших джерел.

В Порядку враховане сучасне бачення головних завдань та ролі мисливського упорядкування у підвищенні продуктивності та ефективності ведення мисливського господарства країни. При розробці Порядку були використані авторські матеріали виконавців наукових тем УкрНДІЛГА №№ 41 та 20 (канд. с-г наук І.М.Шейгаса, кандидатів біол. наук М.С.Гунчака та О.О.Ткаченка), запропоновані: більш детальний регіональний підхід до планування корінних мисливськогосподарських заходів, оперативна система визначення змін стану мисливських угідь в залежності від ведення господарства за допомогою шкали біотичних, абіотичних та антропогенних чинників, що використовуються у сучасній практиці деяких країн, а також уточнена система бонітування угідь.

Після розгляду основних положень проекту на розширеному засіданні Управління мисливського господарства Держкомлісгоспу України, до нього були внесені поправки згідно конструктивних пропозицій, поданих, зокрема: спеціалістом Кабінету Міністрів М.Л.Томахіним, фахівцем Мінекоресурсів України С.Г.Шумейком, зав. відділом фауни та систематики хребетних Інституту зоології ім. І.І.Шмальгаузена НАН України, канд. біол. наук В.І.Крижанівським, зав. кафедрою мисливствознавства та біоресурсів Таврійської державної агротехнічної академії, докт. біол. наук, професором В.І.Лисенком, канд. біол. наук, доцентом кафедри мисливствознавства та біоресурсів Таврійської державної агротехнічної академії А.М.Волохом, першим проректором Запорізького державного Університету, професором, докт. фізико-математичних наук Г.П.Брехарем та доцентом кафедри зоології та мисливствознавства В.Ю.Вовченком, першим заступником начальника Українського державного лісовпорядного проектного виробничого об'єднання А.Д.Заремським, начальником виробничо-технічного відділу ВО «Укрдержліспроект» В.В.Йосипенком, начальником Української лісовпорядної експедиції Г.Д.Полтораком, начальником партії Київської лісовпорядної експедиції В.В.Мацібуруком, начальником Харківської державної лісовпорядної експедиції С.І.Костяшкіним та начальником партії В.Г.Оніщенком, головним інженером Комплексної експедиції О.О.Мельником, провідними мисливствознавцями ДЛГО «Миколаївліс» Г.А.Бойком та А.І.Рудаковим, завідувачем сектору лісівництва СФ УкрНДІЛГА В.І.Фоміним, директором Азово-Чорноморської орнітологічної станції ІЗ АН України канд.біол.наук Й.Й.Черничком.

Робота виконана під керівництвом та редакцією М.В.Шадури та М.О.Мироненка.

Всім рецензентам колектив авторів висловлює щиро подяку, і вважає їх співавторами цієї роботи.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Відповідно розд. 1 Порядку проведення упорядкування мисливських угідь (надалі — Порядок).

2. ТЕРМІНИ ТА ЇХ ВИЗНАЧЕННЯ

Відповідно розд. 2 Порядку.

3. МЕТА І ЗАВДАННЯ УПОРЯДКУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ

Основною метою упорядкування мисливських угідь є складання Проекту організації і розвитку мисливського господарства, у якому визначаються науково обгрунтовані напрямки ведення мисливського господарства, шляхи і засоби, що забезпечують вирішення поставлених перед господарством завдань з раціонального використання мисливських угідь, охорони, використання та відтворення мисливського фонду.

Проект організації і розвитку мисливського господарства розробляється на період закріплення мисливських угідь — на 15 років.

При упорядкуванні мисливських угідь вирішуються такі завдання:

- з'ясовуються правові аспекти надання мисливських угідь у користування (перевіряється наявність рішення відповідної Ради про надання мисливських угідь у користування, строки та межі, відповідність картографічних матеріалів, виконання умов користування мисливськими угіддями тощо);
- вивчаються природні й економічні умови;
- проводиться обстеження території;
- проводиться інвентаризація мисливських угідь;
- виконуються типологія і бонітування мисливських угідь;
- проводиться облік мисливської фауни (залежно від складності і специфіки об'єкта проектування);
- аналізується ступінь дії основних чинників, що впливають на чисельність мисливської фауни;
- проводиться проектування біотехнічних та експлуатаційних заходів;
- розробляється проект організації території, що впорядковується.

4. ОБ'ЄКТ ТА ЦИКЛИ РОБІТ З УПОРЯДКУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ

Об'єктом упорядкування є мисливські угіддя на території, що надана користувачу, в межах визначених рішенням відповідної Ради.

Роботи з мисливського упорядкування складаються з трьох основних циклів — підготовчі, польові та камеральні роботи, які завершуються за 2 календарних роки.

Підготовчі роботи проводяться в перший рік мисливського упорядкування. Переважно у більшості випадків вони збігаються з польовими лісовпорядними роботами.

Підготовчі роботи складаються з таких заходів:

- визначення регіональної належності території;
- визначення наявності і якісна оцінка лісовпорядних, землевпорядних, мисливсько-впорядних матеріалів, вивчення інших матеріалів з обстеження природних та ресурсних умов мисливських угідь;
- за наявності в складі мисливського господарства польових угідь сільськогосподарських підприємств чи інших землекористувачів, одержання у відділі земельних ресурсів, за місцем розташування об'єкта мисливського упорядкування, картографічних матеріалів (літовідбитків) відповідного масштабу, переважно 1:25000, які слугують основою для монтажу картографічних матеріалів просторового визначення об'єкта, що впорядковується.

За відсутності планів внутрішньо-господарського землевпорядкування такого масштабу береться наявний матеріал, який пантографується до масштабу 1:25000;

- збір інформації про стан ведення мисливського господарства за минулий ревізійний період;
- отримання у відділі земельних ресурсів даних про експлікацію земель сільськогосподарських підприємств, що входять до складу мисливських угідь мисливського господарства, а також узгодження меж господарства і площі зі складанням відповідного акта;
- проведення колективного тренування — відпрацювання уніфікованого підходу до основних прийомів мисливськовпорядних робіт.

Польові роботи складаються з обстеження території мисливських угідь, проведення при потребі обліків диких мисливських тварин, накопичення необхідних обстежень та прийняття проектних рішень, а саме:

- спеціальне обстеження, яке проводиться одночасно з лісовпорядкуванням території мисливських господарств, з метою уточнення цінності (бонітування) мисливських угідь і негативних або позитивних факторів, що впливають на умови існування мисливських тварин, їх товарні та генетичні якості, або уточнення й аналіз зазначених даних згідно з матеріалами лісовпорядкування в міжревізійний період;
- уточнення і погодження з користувачем просторової схеми розподілу і закріплення мисливських угідь за егерськими обходами, виділення відтворювальних і експлуатаційних зон, нанесення місць розташування існуючих біотехнічних споруд, аншлагів, відтворювальних ділянок, егерських обходів на чорнові варіанти картографічних матеріалів, які будуть потім використані при виготовленні оригіналів картографічних матеріалів;
- організація встановлення межових і попереджувальних знаків, аншлагів, пано тощо;
- визначення місць створення кормових полів, плантацій, виділення біогалявин, місць залишення захисних реміз у загущених молодняках;
- визначення в натурі і проектування лісгосподарських та агротехнічних заходів, основною метою яких є збагачення кормових ресурсів біотопів;

- визначення в натурі і проектування викладки кормових дерев верби, осики для збагачення підгодівлі взимку натуральними кормовими ресурсами;
- підбір ділянок для уведення в склад деревних і чагарникових порід у запроектовані на ревізійний період лісові культури;
- пошук і визначення місцезнаходження токовищ глухарів та тетеруків, бобрових поселень, місць гніздування птахів, які занесені до Червоної книги України, для проектування лісгосподарських та захисних заходів;
- визначення заходів щодо заборони випасу худоби, обмеження рекреаційної і господарської діяльності з метою недопущення турбування мисливських тварин у період виведення і виховання молодняку, особливо у відтворювальних зонах (відтворювальних ділянках);
- оцінка проведених за минулий період біотехнічних заходів, стану існуючих біотехнічних споруд, елементів візуальної інформації тощо;
- проведення обстеження польових і водно-болотних угідь для надання їм якісної оцінки при бонітуванні та проектування необхідних біотехнічних і господарських заходів;
- отримання у користувача даних про фактичну чисельність основних видів мисливських тварин та ліміту їх використання.

Камеральні роботи передбачають:

- систематизацію і обробку польових матеріалів, підготовку видавничого примірника, виготовлення і відповідне оформлення картографічних матеріалів;
- складання описових та проектних відомостей (типології та бонітування мисливських угідь, біотехнічних заходів, господарської організації території тощо), які є основою мисливськогосподарського проектування;
- складання пояснювальної записки до Проекту організації і розвитку мисливського господарства.

Для лісових угідь кожний таксаційний виділ оцінюється за своїми захисними і кормовими якостями програмно на електронних обчислювальних машинах (ЕОМ), і в результаті отримуємо розподіл угідь за бонітетами та розраховану оптимальну ємність господарства. Для польових і водно-болотних угідь сільськогосподарських підприємств складаються спеціальні відомості типології та бонітування з урахуванням даних заздалегідь проведеного їх обстеження та опису, який був проведений при виконанні польових робіт маршрутним методом, з використанням даних експлікацій чи планів внутрішньогосподарського землевпорядкування.

Упорядкування мисливських угідь поділяється на первинне (на нових територіях мисливських угідь) і повторне. При проведенні повторного упорядкування мисливських угідь польові роботи виконуються в таких же самих обсягах, що й при первинному (базовому упорядкуванні) з подальшим використанням матеріалів попереднього упорядкування мисливських угідь.

У пояснювальній записці при другому і наступних упорядкуваннях проводиться повний аналіз господарської діяльності мисливського господарства за минулий ревізійний період, а саме:

- аналізується стан виконання мисливсько-господарських робіт, запланованих попереднім упорядкуванням мисливських угідь;
- оцінюється ефективність ведення мисливського господарства, стану здійснення охорони, раціонального використання та відтворення диких мисливських тварин;
- подаються пропозиції щодо ведення мисливського господарства на майбутнє.

5. МЕТОДИ УПОРЯДКУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ

Основними методами упорядкування мисливських угідь є методи типології та бонітування.

Бонітування мисливських угідь проводиться відповідно до природних зон у залежності від кормової бази та захисних якостей угідь.

6. КАТЕГОРІЇ СКЛАДНОСТІ (РОЗРЯДИ) РОБІТ З УПОРЯДКУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ

Визначаються відповідно до розд. 4 Порядку.

7. ОРГАНІЗАЦІЇ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ УПОРЯДКУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ

Упорядкування мисливських угідь здійснюють: Українське державне проектне лісовпорядне виробниче об'єднання «Укрдержліспроект», проектно-вишукувальні та науково-дослідні інститути Державного комітету лісового господарства України, а також інші організації та установи, Статут яких передбачає проведення мисливського упорядкування та які укомплектовані фахівцями відповідної кваліфікації. Проекти організації та розвитку мисливського господарства підлягають експертизі у встановленому чинним законодавством порядку.

8. МИСЛИВСЬКОВПОРЯДКУВАЛЬНІ ТА ТЕХНІЧНІ НАРАДИ

З метою належної організації робіт з мисливського впорядкування угідь проводяться дві виробничі мисливськовпорядкувальні і одна технічна наради.

Перша виробнича мисливськовпорядкувальна нарада проводиться перед початком робіт за участю: користувача мисливських угідь, виконавця робіт та представників територіальних органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі

мисливського господарства й полювання та спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища.

На нараді з'ясовуються такі питання:

- рівень інтенсивності ведення мисливського господарства;
- категорія складності (розряд) робіт;
- величини обсягів робіт з мисливського впорядкування, терміни проведення підготовчих, польових і камеральних робіт;
- наявність і стан матеріалів лісовпорядкування, землевпорядкування, попереднього впорядкування мисливських угідь, які можуть бути використані при їх поточному впорядкуванні;
- основні положення і напрямки ведення мисливського господарства, нові розробки наукових організацій, методи типології і бонітування угідь, методи і календарні терміни обліку фауни;
- принципи сумісного ведення лісового і мисливського господарства, нові наукові засади цього напрямку;
- визначення нормативів оптимальної щільності основних видів мисливської фауни на 1000 га, придатної для їх перебування;
- визначення основних біотичних, абіотичних і антропогенних чинників та шляхів ліквідації чи зменшення їх негативного чи позитивного впливу на основні види мисливської фауни;
- погодження обсягів біотехнічних заходів на одиниці площі (у залежності від лісорослинних умов, біотичних та абіотичних чинників);
- визначення меж відтворювальних ділянок.

Технічна нарада проводиться після польового обстеження території, на ній розглядаються і затверджуються:

- розміри оптимальної ємності мисливських угідь і фактична чисельність основних видів мисливської фауни;
- способи і норми добування мисливських тварин;
- режим ведення мисливського господарства в умовах радіоактивного забруднення;
- окремі специфічні особливості ведення мисливського господарства в об'єкті;
- особливості камеральної обробки матеріалів;
- інші показники ведення мисливського господарства, які були розглянуті першою виробничою нарадою й уточнені після польового обстеження території та проведення облікових робіт.

Друга виробнича нарада проводиться після камерального опрацювання матеріалів, визначення обсягів експлуатаційних, відтворювальних та біотехнічних заходів. На ній розглядаються і затверджуються основні положення та запроектовані заходи на ревізійний період.

У разі зміни площі мисливських угідь на протязі ревізійного періоду користувач зобов'язаний у 10-денний термін повідомити про це виконавця мисливськовпорядних робіт з метою внесення змін до Проекту організації та розвитку мисливського господарст-

ва. Акт про виконані роботи та про зміни показників підписується користувачем мисливських угідь, виконавцем проектних робіт та представниками територіальних органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі мисливського господарства та полювання і спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища.

9. АВТОРСЬКИЙ НАГЛЯД

Авторський нагляд проводиться через 5 років після упорядкування мисливських угідь, але не менше двох разів за ревізійний період.

Спеціалісти, які здійснюють авторський нагляд, складають детальний звіт у 5 при-мірниках, один з яких залишається користувачу мисливських угідь, один направляється територіальному органу Мінекоресурсів, один Держкомлісгоспу, один територіальному органу лісового господарства і один залишається в лісовпорядному підприємстві.

Територіальні органи Мінекоресурсів та Держкомлісгоспу в 20-денний термін роз-глядають представлений звіт і приймають відповідні рішення.

У разі виявлення систематичного невиконання користувачем мисливських угідь обо-в'язків щодо охорони, раціонального використання та відтворення мисливських угідь, обумовлених проектом розвитку мисливського господарства чи договором між корис-тувачем мисливських угідь та власником (користувачем) земельних ділянок або місце-вим органом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галу-зі мисливського господарства та полювання, органи, які розглядали звіт про авторський нагляд, направляють до відповідної Ради подання про позбавлення користувача мис-ливських угідь права користування угіддями.

10. КОЛЕКТИВНЕ ТРЕНУВАННЯ

Колективне тренування є обов'язковим елементом польових робіт для усіх спеціалі-стів, що приймають участь у проведенні упорядкування мисливських угідь.

Основними завданнями колективного тренування є:

- відпрацювання уніфікованого підходу до основних прийомів польових робіт;
- вивчення місцевих особливостей умов перебування мисливських тварин;
- визначення основних факторів та ступінь їх впливу на мисливську фауну;
- визначення найбільш перспективних біотехнічних заходів;
- визначення в натурі деревних та чагарникових порід, які мають кормову цінність для диких тварин;
- вибір прийнятних методів обліку мисливських тварин;
- ознайомлення з типовими формами первинних облікових документів;
- визначення та видова ідентифікація слідів перебування мисливських тварин;
- ідентифікація типів, підтипів, видів та ділянок (мисливських виділів), визначення в натурі основних критеріїв їх розмежування.

11. ЛІСОМИСЛИВСЬКЕ РАЙОНУВАННЯ

Необхідність регіонального підходу обумовлена широким спектром природних умов, які залежать від географічних зон на території України. При проведенні впорядкування мисливських угідь необхідно користуватися належністю адміністративних районів до відповідних природних зон.

Мисливські угіддя України розташовані в межах 5 природних зон.

Віднесення адміністративних районів України до природних зон здійснюється згідно таблиці з розд. 5 Порядку.

12. ГОСПОДАРСЬКО-ТЕХНІЧНИЙ ПОДІЛ ТЕРИТОРІЇ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ

Здійснюється згідно розд. 6 Порядку.

13. ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ

13.1. Типологія мисливських угідь

Виділяють такі типи мисливських угідь:

- хвойний ліс;
- листяний ліс;
- змішаний ліс;
- чагарники;
- орні землі;
- луки;
- болота;
- водні об'єкти (водойми);
- балки;
- піски;
- природоохоронні комплекси;
- інші угіддя.

До хвойних лісів належать насадження, у складі яких переважають хвойні породи з домішкою листяних порід не більше 2 одиниць складу.

До чагарників належать ділянки, які вкриті чагарниковою рослинністю і які в обліку лісового фонду віднесені до вкритих лісовою рослинністю земель. У складі чагарників переважають такі породи: айва, бруслина, бузина, верба чагарникова, глід, дерен, жимолость, ірга, карагана, кизил, ліщина, маслина, обліпіха, свидина, скумпія, смородина, сосна гірська, грабенщик, шипшина, ялівець чагарниковий, інші малопоширені породи.

До орних земель належать рілля, сади, виноградники тощо.

До луків належать сіножаті, вигони, пасовища, біогалявини тощо.

До боліт належать надмірно зволожені земельні ділянки.

До водойм належать струмки, ріки, ставки, озера, водосховища, лимани, моря, канали тощо.

Балки — ділянки з пересіченим рельєфом, які розміщені серед польових угідь, віддалених від лісових масивів. Балки як тип мисливських угідь виділяють тільки в лісостеповій та степовій зонах.

Піски — цей тип мисливських угідь виділяють також переважно у степовій зоні. Це ділянки піску, які не вкриті або подекуди вкриті трав'янистою та чагарниковою рослинністю.

Природоохоронні комплекси як тип мисливських угідь виділяють на півдні України в степовій зоні. Це штучно створені водойми (0,5–1,0 га), оточені кормозахисною ремізою з деревних та чагарникових порід шириною не менше 50 метрів.

Інші угіддя — це мисливські угіддя, які входять до складу мисливського господарства, але не підлягають бонітуванню (дороги, садиби, просіки, лінії електропередач (ЛЕП), газопроводи, а також інші непродуктивні землі).

13.2. Основні ознаки типів мисливських угідь для розмежування їх на підтипи та види

Підтипи та види мисливських угідь діляться за породним складом основних лісоутворювальних деревних порід (хвойні, листяні та інші деревні породи).

До хвойних деревних порід належать: сосна, ялина (смерека), ялиця, модрина, ялівець деревовидний, тис, кедр, псевдотсуга.

Листяні насадження при потребі розділяються на твердолистяні (дуб, бук, граб, ясен, клен, ільм, акація біла) та м'яколистяні (береза, осика, вільха, липа, тополя, верба).

До інших деревних порід належать: абрикос, айлант, бархат, вишня, гіркокаштан, горіх, горобина, груша, каркас, каштан, слива, софора, черемха, шовковиця, яблуня та інші малопоширені на Україні породи.

За віком лісові насадження поділяють на:

- молодняки 1 групи віку;
- молодняки 2 групи віку;
- середньовікові насадження;
- пристигаючі насадження;
- стиглі насадження;
- перестійні насадження.

Незімкнуті лісові культури та зруби, прогалини, рідколісся, які запроєктовані під заліснення, належать до майбутнього типу мисливських угідь «ліс», якщо вони зберігатимуть свої властивості принаймні половину терміну ревізійного періоду.

Наявність підросту та підліску, що мають кормове та захисне значення, ураховується як видова ознака при густоті понад 1 тис. шт / га.

Висота над рівнем моря (далі — нрм) й експозиція схилів визначаються за топографічними картами для гірських лісів.

Виділяють такі підтипи мисливських угідь:

- рідколісся — лісові насадження з повнотою 0,2 і менше;

- рілля, яка ділиться на два підтипи:
 - з густою мережею лісосмуг шириною більше 5 м і площею ріллі до 100 га;
 - з рідкою мережею лісосмуг шириною більше 5 м і площею більше 100 га.
- «балки» діляться на два підтипи: чисті та зарослі деревною або чагарниковою рослинністю. У степу такі ділянки мають назву «байраки»;
- луки поділяються на два підтипи: суходільні та заболочені. Луки альпійського виду мають назву в гірському Криму — яйли, у Карпатах — полонини;
- водойми за підтипами бувають чисті, а також такі, що заросли багаторічною трав'янистою рослинністю. Окремо як підтип водойм характеризуються заплави великих рік і їх приток. Ці мисливські угіддя являють собою комплекс очеретяних заростей з низкою різних водойм та суходільних островів, зарослих деревною та чагарниковою рослинністю. Перераховані в комплексі типи мисливських угідь бонітуються для відповідних видів тварин окремо, але при проектуванні їх значення необхідно аналізувати в цілому як провідний фактор для організації мисливського господарства;
- болота поділяються на два підтипи: чисті та такі, що заросли трав'янистою та чагарниковою рослинністю.

13.3. Визначення мисливських виділів

Мінімальна площа мисливського виділу приймається для:

- вкритих лісовою рослинністю земель і незімкнутих лісових культур — 25,0 га;
- окремих лісових урочищ, дач, колючих лісів — 5 га;
- не вкритих лісовою рослинністю земель — 1,0 га (рідколісся, згарища, загиблі насадження, зруби, галявини, пустирі тощо);
- нелісові землі — 0,5 га (рілля, сіножаті, луки, пасовища, болота, водойми, балки, піски, садиби тощо);
- біогалявини, штучні водойми, кормові поля, кормові та захисні ремізи, природоохоронні комплекси — за фактичною площею.

У лісовому фонді мисливські виділи просторово в природі не організуються, усі необхідні дані щодо диференціації типів мисливських угідь до таксометричного рівня, що бонітується (тип, підтип, вид), у межах таксаційного виділу, власне бонітування, середні показники оптимальних смностей угідь та біотехнічних заходів одержують програмно через ЕОМ, користуючись повидільними таксаційними і картографічними банками даних за матеріалами лісовпорядкування.

Для польових і водно-болотних угідь інших землекористувачів наведені вище дані отримують індивідуально через групування відносно стабільних землевпорядних контурів, що використовуються як таксометричні утворення («умовні» мисливські виділи).

Середні інструктивні розміри таксаційних виділів або близьких за відзнаками груп лісового фонду практично збігаються з межами середнього мисливського виділу.

Ділянки лісових насаджень, що мають особливо високі кормові і захисні властивості (виконують роль реміз), виділяються при площі 3,0 і більше гектарів при умові збережен-

ня цих властивостей не менш як на половину терміну ревізійного строку (наприклад — чисті ялинові молодняки у Поліссі). Для таких ділянок встановлюється особливий режим лісгосподарських робіт, що сприяє збереженню та поліпшенню умов проживання диких мисливських тварин у лісових біоценозах.

До таких особливих ділянок належать:

- місця токування тетерука та глухаря;
- території отелення оленів;
- зимові стійбища лося;
- боброві поселення;
- місця мешкання тварин, занесених до Червоної книги України;
- природоохоронні комплекси (далі — ПОК), створені в критичних лісорослинних умовах з метою збереження фауни;
- території, які використовуються для розведення дичини (вольєри, вигули, ремізи);
- кормові поля.

Організація мисливського видулу як просторово локалізованої територіальної одиниці взагалі може бути доцільною під час проведення особливо детального мисливського упорядкування в науково-дослідних, експериментальних та інших неординарних об'єктах, як виняток, згідно з додатковим замовленням та під час проведення перевірок таксонометричних нормативів Порядку.

14. КЛАСИФІКАЦІЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ ЗА КАТЕГОРІЯМИ ЦІННОСТІ (КЛАСАМИ БОНІТЕТІВ)

Здійснюється відповідно до розд. 7 Порядку.

Примітка: В Карпатській зоні:

- для ведмедя бурого бонітування угідь здійснюється за умови відсутності фактору турбування;
- для глухаря і тетерука оцінюються тільки ті території, на яких вони переважно перебувають. Як правило, це стиглі, пристигаючі і перестійні насадження в припопонинних лісах (для глухаря і тетерука) та окремі лісові насадження на Прикарпатті (для тетерука), де реєструвалися в минулому чи є в наявності токовища тетеруків. Такі ділянки відшуковуються при проведенні польових робіт з залученням досвідчених егерів, мисливствознавців, працівників лісової охорони та обізнаних мисливців.

15. ТИПОЛОГІЯ І БОНІТУВАННЯ ВОДНО-БОЛОТЯНИХ УГІДЬ

Водно-болотяні угіддя бонітуються відповідно до розд. 8 Порядку.

Для гніздування більшості справжніх качок найбільш сприятливі береги, зайняті різнотравними луками з куртинами чагарників. Цінними у відношенні захисних

і кормових якостей є водойми без течії, суцільно зарослі, за виключенням окремих ділянок плес, зарослих водокрасом, мулистим хвощем, частухою, тілорізом, з куртинами рогозу, очерету, а на плесах — рдестами, ряскою, водоростями. Таким чином, добрі угіддя для качок мають береги лучного характеру з багатою трав'янистою рослинністю і чагарниками, рослинами високої кормової цінності як у зоні підводного так і надводного заростання.

При описуванні водно-болотних угідь необхідно відмічати наступне:

- тип водойми (річка, озеро, затока, тощо);
- конфігурацію берегової лінії;
- рельєф і ґрунт берегів;
- наявність заплави;
- рослинність на березі (деревно-чагарникова, трав'яниста);
- проточність і зв'язок з іншими водоймами;
- надводну та підводну рослинність, їх розподіл по водоймі, густоту, площу зайняту рослинністю;
- коливання рівня поверхні води;
- середній рівень підняття води у весінню повінь;
- тривалість повені;
- глибину водойми (можливість використання качками підводної рослинності);
- види водно-болотної дичини і у якій кількості вони затримуються на водоймі під час осінніх і весняних перельотів;
- які види гніздяться на воді, в прибережній смузі;
- необхідні біотехнічні заходи для покращання кормових, захисних та гніздових умов для водоплаваючої дичини;
- наявність на водоймі норки, видри, ондатри, або перспективи їх розведення із врахуванням необхідних біотехнічних заходів — рекомендацій;
- наявність риби.

16. БОНІТУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ ДЛЯ ОНДАТРИ

Здійснюється відповідно до розд. 9 Порядку.

17. БОНІТУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ ДЛЯ БОБРА

Одночасно з реєстрацією бобрових поселень виконується бонітування угідь і оцінка їх перспективності відповідно до розд. 10 Порядку. Дані бонітування заносяться до відомості типології та бонітування. Під час бонітування бобрових угідь необхідно враховувати стан кормової бази, захисні умови, гідрологічний режим водойми, вплив господарської діяльності людей.

18. РОЗРАХУНОК СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ БОНІТЕТУ

Середній показник цінності (середній клас бонітету) визначається для кожного виду мисливських тварин, на які ведеться господарство, в залежності від типу (підтипу, виду) мисливських угідь та площі угідь відповідного класу бонітету у співвідношенні до загальної площі мисливських угідь господарства.

Мінімальною територіальною одиницею для розрахунку середнього класу бонітету для кожного виду тварин приймається територія лісництва на землях держлісфонду або егерська ділянка в інших випадках.

Середній клас бонітету для кожного виду диких тварин розраховується організаціями, які проводять упорядкування угідь, та доводиться користувачам з точністю до сотих (0,00). Після врахування дії чинників, які впливають на стан популяцій мисливських тварин, користувачі округляють середній клас бонітету до десятих (0,0) для визначення із таблиць оптимальної щільності тварин на 1000 га угідь.

Приклад розрахунку середнього класу бонітету:

$$СПЦ = \frac{I \times S(I) + S(II) + S(III) + S(IV) + S(V) + S(Інш.)}{S(I) + S(II) + S(III) + S(IV) + S(V) + S(Інш.)}$$

де СПЦ — середній показник цінності (середній клас бонітету); I–V — класи бонітету; Інш. — інші угіддя (непридатні для бонітування землі); S(I)–S(V), S(Інш.) — площа угідь відповідного класу бонітету, (інших угідь).

Визначення середнього класу бонітету для кожного із видів мисливських тварин необхідне для визначення їх оптимальної щільності на 1000 га угідь, яка визначається за таблицею з розд. 11 Порядку.

19. ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ЧИСЕЛЬНОСТІ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН

Загальна оптимальна чисельність диких тварин кожного конкретного виду знаходиться через розрахунок середнього бонітету для даного виду. Для розрахованого середнього бонітету із Таблиці розділу 11 Порядку визначається оптимальна щільність для даного виду на 1000 га угідь для відповідної природної зони (Ш), яка потім помножиться на всю площу мисливського господарства (S), для якої ведуться розрахунки.

$$Ч_{заг} = Ш \times S,$$

де: $Ч_{заг}$ — загальна оптимальна чисельність одного з визначених мисливських видів диких тварин на території господарства, голів; Ш — оптимальна щільність виду, тобто оптимальна чисельність мисливських тварин, яка розрахована на 1000 га мисливських угідь; S — площа, для якої визначається загальна оптимальна чисельність, тис. га.

В результаті проведення низки біотехнічних і мисливськогосподарських заходів (підгодівля, створення кормових ремізів, штучних водопоїв тощо) оптимальна щільність диких тварин на 1000 га угідь може бути перевищена. Цей показник названо «господарсько-допустимою

щільністю». При цьому слід враховувати, що у разі припинення підгодівлі диких мисливських тварин, ними буде наноситися значна шкода лісовому та мисливському господарству.

Примітки: При розрахунках оптимальної щільності диких тварин слід враховувати, що деякі види мисливських тварин є конкурентами у кормовій базі. Наприклад, у випадку ведення мисливського господарства виключно на козулю — один олень благородний на 1000 га еквівалентний трьом козулям. У результаті цього оптимальна щільність козулі (без оленя і лося в господарстві) буде дорівнювати оптимальній щільності оленя (лося) — з врахуванням еквіваленту (1:3) — плюс оптимальна щільність козулі.

Типологія, бонітування мисливських угідь, а також розрахунки оптимальної щільності у Настанові подані для оленя благородного. Щодо оленя плямистого, який схильний у зимовий час створювати скупчення на обмежених територіях, оптимальна щільність його населення повинна відповідати господарсько-допустимій. Для цього у господарстві рекомендовано, за допомогою системи інтенсивної біотехнії, створення кількох автономних місць їх концентрації з величиною табунів у 35–50 голів, з достатньою підгодівлею, охороною в місцях зимових скупчень та недопущенням потрав лісових молодняків і сільськогосподарських культур (52).

20. ОЦІНКА ВПЛИВУ РІЗНОМАНІТНИХ ЧИННИКІВ НА СТАН ПОПУЛЯЦІЙ МИСЛИВСЬКОЇ ФАУНИ

За своєю дією чинники поділяються на дві групи:

- постійно діючі чинники;
- періодично діючі чинники.

Дія постійно діючих чинників врахована у класах бонітету для кожного виду мисливських тварин при бонітуванні мисливських угідь під час проведення їх упорядкування (один раз на 15 років).

Періодично діючі чинники динамічно змінюються протягом року та враховуються користувачами мисливських угідь щорічно, при складанні проекту експлуатації мисливських тварин. Користувачі розраховують середній бонітет для кожного виду тварин та визначають їх оптимальну щільність на 1000 га угідь з врахуванням періодично діючих чинників. Для цього оцінюють дію всіх чинників для умов конкретного мисливського господарства, яке упорядковується.

Мінімальною територіальною одиницею для оцінки дії чинників, які впливають на стан мисливської фауни, приймається територія лісництва на землях держлісфонду, або егерська дільниця в інших випадках.

Величина коефіцієнту зменшення (збільшення) бонітету від дії чинника приведена у Таблиці з розд. 12 Порядку.

21. БІОТЕХНІЧНІ ЗАХОДИ

Проектування обсягів біотехнічних заходів.

Біотехнічні заходи поділені на дві основні групи (6, 22, 25, 28):

- заходи загальної конструктивної дії (А), які кардинально (реформуюче) змінюють кормові та захисні властивості мисливських угідь на значний проміжок часу;

- заходи окремої (обмеженої) дії (Б) — призводять до тимчасової (сезонної) зміни ємкості угідь.

До групи біотехнічних заходів А відносяться:

1. Біотехнічна реконструкція лісових насаджень;
2. Заходи збільшення ємності мисливських угідь при проведенні лісогосподарських, сільськогосподарських, гідромеліоративних та деяких інших робіт, які змінюють якість місцезнаходження мисливських тварин;
3. Кормові та захисні посіви та посадки багаторічних (сільськогосподарських, деревних чи чагарникових порід);
4. Створення штучних водойм для диких тварин та заходи по їх біотехнічному упорядженню (по аналогії з ПОК — природоохоронними комплексами у лісових насадженнях південного степу України);
5. Створення штучних переходів із забезпечення вільних міграційних переміщень мисливських тварин;
6. Будівництво штучних місць гніздування;
7. Контроль над чисельністю хижаків, боротьба з незаконними полюваннями;
8. Ветеринарно — санітарні заходи;
9. Інші роботи, що кардинально та на значний (понад сезон) проміжок часу змінюють якість мисливських угідь.

До групи біотехнічних заходів групи Б відносяться:

1. Штучна зимова підгодівля мисливських тварин;
2. Тимчасове збільшення кормових та захисних умов (використання порубочних решток на лісосіках, однорічний посів або посадка кормових полів, спорудження тимчасових притулків для дичини, тощо);
3. Спорудження тимчасових водопоїв;
4. Покращання доступності кормів та водопоїв;
5. Скорочення негативної дії факторів турботи (регулювання інтенсивності побічного користування, підсочки, випасу худоби, рекреаційного навантаження, тощо);
6. Засоби охорони умов проживання диких тварин (заборона весняного випалювання рослинності та порубочних решток, обладнання сільськогосподарських агрегатів відлякуючими пристроями та дотримання біотехнічних заходів збирання урожаю в умовах польових мисливських угідь, тощо);
7. Тимчасове покращання захисності угідь шляхом заборони відвідувань місць виведення молодняка — створення «острівків спасіння» ;
8. Інші роботи по тимчасовому покращанню умов проживання мисливських тварин.

Визначення необхідної кількості кормів та біотехнічних споруд

Розрахунок необхідної кількості кормів проводиться в залежності від лісомисливського районування, кількості диких мисливських тварин в угіддях та строків періоду підгодівлі диких тварин.

Регіональна регламентація основних біотехнічних заходів

№ з/п	Лісомисливська область	Група заходів	№ заходу	Термін виконання, місяць року
1	2	3	4	5
1.	Поліська	А	1	I-II, IX-XII, особлива увага
		А	2	I-XII, особлива увага
		А	3	IV-V, особлива увага
		А	7	I-XII, особлива увага
		А	8	I-XII
		Б	1	В разі необхідності
		Б	2	I-II, XI-XII — використання порубочних залишків; IV-V — посів, посадка
		Б	4	XII-I, особлива увага
		Б	5	I-XII, особливо IV-V
		Б	6	III-V, VIII-IX
		Б	7	III-V
		2.	Лісостепова (правобережна)	А
А	4			В разі необхідності
А	5			В разі необхідності
А	6			I-II
А	7			I-XII, особлива увага
А	8			I-XII
Б	1			В разі необхідності
Б	3			В разі необхідності
Б	5			I-XII, особливо IV-V
Б	6			III-V, VIII-IX, особлива увага
Б	7			III-V
3.	Лісова (лівобережна)			А
		А	2	I-XII
		А	3	III-V
		А	4	В разі необхідності
		А	5	В разі необхідності

Таблиця 21.1. (продовження).

1	2	3	4	5
3.	Лісова (лівобережна) (закінчення)	А	6	I-II
		А	7	I-XII, особлива увага
		А	8	I-XII
		Б	1	В разі необхідності
		Б	2	В разі необхідності
		Б	3	В разі необхідності
		Б	4	В разі необхідності
4.	Степова (північна)	Б	5	I-XII, особливо IV-V
		Б	6	III-V, VIII-IX, особлива увага
		Б	7	III-V
		А	1	В разі необхідності
		А	2	В разі необхідності
		А	3	III-IV
		А	4	I-II, особлива увага
		А	5	В разі необхідності
		А	6	XII-I
		А	7	I-XII, особлива увага
		А	8	I-XII, особлива увага
		Б	1	В разі необхідності
		Б	3	I-II, особлива увага
Б	5	III-V		
Б	6	III-V, VII-X, особлива увага		
5.	Степова (південна)	А	1	I-II, IX-XII, для умов суцільних соснових масивів
		А	2	I-II, IX-XII, для умов суцільних соснових масивів
		А	3	III-IV
		А	4	I-II, особлива увага
		А	5	I-XII, особлива увага
		А	6	XII-I
		А	7	I-XII, особлива увага
		А	8	I-XII, особлива увага
		Б	1	В разі необхідності
Б	3	I-II, особлива увага		

1	2	3	4	5
5.	Степова(південна) (закінчення)	Б	5	III-V
		Б	6	III-V, VII-IX, особлива увага
		Б	7	III-V, для умов суцільних соснових масивів
6.	Карпатська	А	1	I-II, IX-XII
		А	2	I-XII, особлива увага
		А	3	IV-V
		А	7	I-XII, особлива увага
		А	8	I-XII
		Б	1	X XII, I-III, особлива увага
		Б	2	I-III, XI-XII - використання порубочних залишків; IV-V — посів, посадка
		Б	4	X-XII, I-III, особлива увага
7.	Гірський Крим	Б	5	III-V
		Б	7	III-V
		А	1	I-II, X-XII
		А	3	III-V, при необхідності
		А	7	I-XII, бродячі собаки
		А	8	I-XII
		Б	1	В разі необхідності
		Б	2	В разі необхідності
		Б	4	В разі необхідності
		Б	5	I-XII, особлива увага
Б	6	III-V, VII-X		
Б	7	III-V, особлива увага		

Для розрахунку кількості кормів, які необхідні в зимовий період, приймається (в середньому) сезон підгодівлі строком 100 днів (із 1 листопада по 15 лютого). Тривалість сезону підгодівлі, а також початок і закінчення його, визначаються користувачем мисливських угідь в залежності від конкретних кліматичних та інших умов.

Умовно сезон годівлі ділиться на три періоди — із 1 листопада по 30 листопада (30 днів), коли викладається 25% добової норми кормів; другий період — з 1 по 30 грудня (30 днів) — викладається 50% добової норми кормів; третій період — з 1 січня по 10 лютого (40 днів) — викладається повна добова норма.

Зимова підгодівля мисливських тварин повинна бути спрямована на заготівлю певного запасу кормів з метою не годування тварин, а використання його у екстремальних умовах для рятування тварин від голоду (глибокий сніговий покрив, різка зміна температур, ожеледиця тощо).

Таблиця 21.2.

Рекомендовані норми заготівлі та викладки кормів на 1 особину в сезон підгодівлі

Види кормів	Одиниця вимірювання	Види мисливської фауни					
		Олень	Козуля	Кабан	Заць-русак	Фазан, куріпка, качки	Тетерук
Сіно лісове, вікове, віко-овсяне	кг	40	10	-	1	-	-
Сінаж (силос)	кг	30	10	40	2	-	-
Пучки із листяних порід	шт	50	20	-	-	-	-
Снопки зернові	шт	-	-	-	5	5	5
Зерно, комбікорм, зернові відходи, жолуді, букові горішки, ячмінь, овес	кг	20	15	30	-	5	5
Кукурудза у початках	кг	40	20	80	2	-	-
Коренеплоди	кг	60	30	100	2	-	-

Визначення запасів природних кормів наведено у додатку 2.

Орієнтовні нормативи проектування біотехнічних споруд

Види тварин	Годівниці, навіси	Підгодівельні майданчики	Солонці	Водопої	Штучні місця гніздування для дичини
Олень	1 на 10 оленів	–	1 на 10 оленів	1 на 10 оленів	–
Лось	–	–	2 на 10 лосів	–	–
Козуля	1 на 20 козуль	–	1 на 20 козуль	1 на 20 козуль	–
Кабан	–	1 на 10 кабанів	1 на 10 кабанів	1 на 10 кабанів	–
Заєць–русак	–	1 на 20 зайців	1 на 20 зайців	–	–
Фазан, водо-плавна дичина	1 на 25 птахів	1 на 1–1,5км узлісся	–	–	80–100 на 1000 га придатних для гніздування угідь

Створення кормових та захисних ремізів.

Кормові та захисні ремізи створюються для покращення кормових та захисних умов мисливських угідь протягом багатьох років за нормами, що наведені в таблиці 21.4.

Т а б л и ц я 2 1 . 4

Рекомендовані норми штучного створення кормових та захисних ремізів (га / на 1000 га лісових угідь)

№ з/п	Типи мисливських угідь	Кормові ремізи	Захисні ремізи
	Хвойні насадження		
1	Молодняки 1 групи віку	2,0	–
	Молодняки 2 групи віку та середньовікові насадження	2,5	5,0
	Пристигаючі, стиглі та перестійні насадження	1,5	3,0–4,0
	Листяні насадження		
2	Молодняки 1 групи віку	1,0	–
	Молодняки 2 групи віку та середньовікові насадження	1,0	4,0–5,0
	Пристигаючі, стиглі та перестійні насадження	0,5	3,0–4,0
	Змішані насадження		
3	Молодняки 1 групи віку	1,0	–
	Молодняки 2 групи віку та середньовікові насадження	1,5	5,0
	Пристигаючі, стиглі та перестійні насадження	1,0	3,0–4,0

При закладці кормових ремізів необхідно планувати використання асортименту багаторічних видів рослин, які не потребують щорічних складних агротехнічних робіт (таблиця 21.5.). Слід враховувати розміщення місць концентрації диких тварин та можливість їх охорони від браконьєрів. Кормові поля необхідно розміщувати в стороні від доріг загального користування на віддаленні не менше 1–1,5 км від населених пунктів. Найвращими місцями розміщення кормових ремізів для копитних тварин є долини невеликих річок. По краю кормових полів висаджують високорослі трав'яні культури (топінамбур тощо), чагарникові породи, які покращують захисні умови угідь.

Таблиця 21.5.

**Основні види кормових рослин та їх відносне поїдання
дикими тваринами (6)**

Вид рослин	Види мисливської фауни								
	Лось	Кабан	Олень	Козуля	Засць-русак	Бобер, ондатра	Перната дичина		
							борова	польова	водоплавна
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Польові та лугові рослини									
Віка посівна	++	++	+++	+++	+++		+++	+++	++
Гірчак Вейріха		+	+++	+	+		+	+	
Гірчак забайкальський	+	+++	+++	++	+		+++	++	
Горох кормовий	++	+++	+++	++	+++		+++	+++	++
Горошок мишачий		++	+++	++	+++	+	++	++	++
Гречка культурна	+	+++	+++	++	++		+++	+++	++
Гречка сахалінська			++	+	+		+	+	
Грястиця Збірна			+++	+++	+++			+++	
Капуста Кормова	+++	+++	+++	++	+++	+			
Картопля	+	+++	++	++	+				
Конюшина Червона	+	+	+++	+++	+++		+	+++	
Конюшина Рожева	+	+	+++	+++	+++		+	+++	
Кукурудза	++	+++	+++	+++	+++		+	+++	+
Люпин жовтий	+	++	+++	++	+++		+	++	
Люцерна	+	++	+++	++	+++		+	++	
Овес посівний	++	+++	+++	+++	+++	+	+++	+++	++

Таблиця 21.5 (продовження).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Польові та лугові рослини (закінчення)									
Костриця лучна		+	++	++	+++		+	+	
Жито озиме	++	++	+++	+++	+++		++	+++	++
Буряк кормовий	+	+++	+++	+	+++			+	
Серадела	+	+	+++	+++	+++			++	++
Топінамбур	+	+++	+++	++	+++				
Чина посівна	+	+++	+++	+++	+++		+++	+++	
Водно-болотяні рослини									
Лепеха звичайна	++	+	++	+		++			
Бобівник трилистий	+++	+	++	+++		+++			+++
Жабурник звичайний						+			++
Гірчак земноводний	+	+	+		+	+++	+	+++	
Їжачка гілляста		+				++			+++
Очерет озерний	+	++	+			+++			++
Канаркова трава	++	+	++	++	+	+++	+		+++
Глечики жовті	++	+	+			+++			++
Латаття біле	++	+	+			+++			++
Лепешняк великий	+	+	++	+	++	++		+	+++
Спориш звичайний			++	+++	+++	+	+++	+++	+++
Рдесники	++					++			+++
Рис однорічний	++		+			+++			+++
Рис багаторічний	+	++	+			+++			+
Рогіз широколистий		++				+++			+
Кушир						++			++
Ряска мала						+			+++
Стрілолист звичайний	++	+	+			+++			+++
Сусак зонтичний	++	+	+	+	+	+			++
Водяний різак	++	+	+			+++			++
Хвоц прирічковий	+++	++	++		+	+++	+	+	+++

Таблиця 21.5. (закінчення).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Водно-болотяні рослини (закінчення)									
Частуха подорожникова	+	+	+			+++			++
Елодея канадська	+		+			+++			+++
Дерев та чагарники									
Береза	++		++	++	+	++	+++		
Дуб звичайний	++	+++	+++	+++	++	++	++	+	+
Ялина	+	+	+	+		+	+		
Верба	+++	++	+++	+++	+++	+++	+++	+	
Калина	++	+	+++	++	+	++	+++		
Ліщина	++	+++	+++	+++	+	++	++		
Малина	++	+	+++	++	+	++	+++		
Ялівець звичайний	+++	+	+++	++	+		+++		+
Обліпиха	+++	+		++	+		+++	+	
Вільха	+	+	+	+	+	++	++	+	
Осіка	+++	+	+++	++	+++	+++	+++		
Горобина	+++	++	+++	+++	++	+++	+++	+++	+
Смородина чорна	++	++	++	++	+++	++	++	++	
Сосна	+++	+	++	+		+	++		
Тополя	+++		+++	++	+++	+++	+		
Черемха	++	+	++	++	++	++	++	+	
Ягідні рослини									
Брусниця	+	++	++	++			+++		
Буяхи	+	+	+	+	+	+	+++		++
Журавлина		+					+++		+
Чорниця	+	++	++	++			+++		
Суниця		++	++	+					

Примітка: +++ — рослини, важливі в кормовому балансі;

++ — рослини, другорядні в кормовому балансі;

+ — рослини, які рідко поїдаються тваринами.

ВИЗНАЧЕННЯ СТУПЕНЮ ПОШКОДЖЕННЯ ЛІСОВИХ КУЛЬТУР ДИКИМИ ТВАРИНАМИ ТА ЗАХОДИ ПО ЗАПОБІГАННЮ ЇХ ПОШКОДЖЕННЯ

Ступінь пошкодження лісових культур і цінних молодняків дикими копитними визначають у випадку, коли кількість пошкоджених і загиблих дерев головної породи більше 25%.

Інвентаризацію насаджень, пошкоджених копитними, краще всього проводити ранньою весною до розпускання листя. У літній час ця робота ускладнюється.

Облік деревних порід проводять круговими ділянками площею 50 м². Кількість ділянок залежить від площі виділу. Ділянки закладають за ходовими лініями через кожні 25 м.

На кругових ділянках підраховують не тільки головні, але й супутні деревно-чагарникові породи. При цьому розділяють дерева на загиблі, сильнопошкоджені, слабопошкоджені і не пошкоджені. До слабопошкоджених відносять дерева, в яких не пошкоджена вершина, об'їдено менше 25% пагонів, або менше 25% площі пошкоджень кори стовбура. Сильнопошкоджені — зламана вершина, об'їдено 26–75% бокових пагонів, або пошкоджено 26–75% площі кори стовбура. Загиблі — об'їдено 76–100% бокових гілок, багаторазове пошкодження верхівкового пагона, окільцьований стовбур.

Для зменшення пошкодження дикими тваринами лісових та сільськогосподарських культур необхідно впроваджувати створення кормових полів, які збільшують кормність угідь і зменшують пошкодження молодняків.

На ділянках, розміщених у зоні можливого відвідування дендрофагами, необхідно створювати густі культури, кількість посадкових місць збільшувати на 20–30% від проектної густоти для даного району.

Заміна сосни ялиною, створення ялинових або ялиново-соснових молодняків у відповідних типах лісорослинних умов також зменшує пошкодження молодняків копитними.

В місцях, розміщених у зонах постійних зимових стійбищ копитних, створення соснових, дубових культур не бажане. Невеликі площі доцільно залишати для заростання осикою й іншими деревно-чагарниковими породами або багаторічними рослинами, що добре поїдаються дендрофагами (конюшина, люцерна, люпин і коренеплоди).

Зміна строків проведення рубок догляду в молодняках дозволить вийти лісонасадженню із кормового поля копитних і зберегтись. В умовах високої щільності населення оленів (в першу чергу олень благородний, лось) проведення освітлення й прочисток у строки, передбачені рекомендаціями, різко підвищує пошкодження їх зразу ж після проведення рубок. Крім того, при проведенні рубок догляду не слід вирубувати кормові породи (осика, верба та інші), що також зменшує пошкодження лісових культур.

Для захисту особливо цінних лісових культур потрібно використовувати механічні (огорожі) і хімічні (репеленти) способи захисту.

22. ЕКСПЛУАТАЦІЯ ДИКИХ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН

Орієнтовний річний приріст поголів'я деяких видів мисливських тварин наведено у таблиці з розд. 13 Порядку.

Примітка: Значне варіювання розмірів річного приросту диких тварин залежить від регіону та бонітету мисливських угідь.

Допустимі норми вилучення окремих видів мисливських тварин при мінімально-допустимій їх щільності та з урахуванням вікової структури популяцій наведені у таблицях з розд. 14 Порядку.

Примітка: 1. Норми вилучення окремих видів тварин застосовуються в залежності від чисельності мисливських тварин в мисливських угіддях. У разі, коли фактична чисельність не досягає оптимальної але більша, ніж мінімальна, за якої дозволяється добування, допустимий відсоток вилучення тварин зменшується в залежності від розмірів фактичної чисельності.

2. Якщо фактична чисельність окремих видів мисливських тварин перевищує оптимальну чисельність мисливських угідь, користувачі самостійно вирішують, утримувати їм таку чисельність мисливських тварин за рахунок інтенсифікації біотехнічних заходів (викладки додаткової кількості кормів, створення кормових полів тощо) чи інтенсивно експлуатувати поголів'я і підтримувати фактичну чисельність на рівні оптимальної — відсоток вилучення у таких випадках визначається користувачем мисливських угідь і може перевищувати допустимі норми вилучення.

23. ВИЗНАЧЕННЯ ПРОПУСКНОЇ СПРОМОЖНОСТІ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Величина пропускної спроможності господарства визначається для кожного мисливського виду, на який планується відкривати полювання.

Пропускна спроможність, в першу чергу, залежить від ємності мисливських угідь господарства, що визначається, крім загальної чисельності дичини, величиною річного приросту популяцій диких мисливських тварин, а також законодавчо визначеними (при полюванні на деякі види хутрових звірів та птахів), або теоретично прийнятими (полювання на копитних та хижаків) щоденними нормами відстрілу мисливських звірів та птахів.

Показник пропускної спроможності конкретного мисливського господарства, крім природної ємності, може бути значно змінений (знижений) за рахунок рівня його організації. Такими негативними факторами можуть виступати: недоступність угідь через відсутність доріг чи їх поганий стан, низька технічна оснащеність господарства, недостатнє обладнання пунктами зупинки, низька кваліфікація егерської служби тощо.

Розрахунок сумарної пропускної спроможності проводиться за формулою:

$$P = \frac{C_n}{H_n}, \quad \sum_{n=1}^x \frac{C_n}{H_n} = \frac{C_1}{H_1} + \frac{C_2}{H_2} + \frac{C_3}{H_3} + \dots + \frac{C_x}{H_x}$$

де P — планова річна пропускна спроможність, «мисливце-днів»; C_n — кількість дичини по видах мисливських тварин (C_1, C_2, C_3, C_x), яку планується вилучити на протязі року; H_n — сумарна індивідуальна щоденна норма відстрілу для кожного мисливця по кожному з дозволених до відстрілу видів мисливських тварин ($H_1, H_2, H_3, \dots H_x$), згідно різних видів полювань.

Наприклад, для розрахунків пропускної спроможності господарства при колективних полюваннях на диких копитних (лось, олень, лань, козуля, муфлон, кабан) теоретично приймається індивідуальна норма мисливця за одну мисливську добу — 0,1 голови копитних, при полюванні на водоплавну дичину — згідно визначених щорічним наказом норм.

Примітка: 1. Пропускна спроможність у окремих випадках може бути обмежена вимогами техніки безпеки (наприклад — при високій концентрації водоплавної дичини на невеликих територіях).

2. В деяких мисливських господарствах (регіонах, територіях), особливо на півдні України, виникає необхідність розрахунку додаткової пропускної спроможності угідь у зв'язку з періодичною появою немісцевих, мігруючих видів мисливських тварин, що збільшують загальну річну пропускну спроможність господарства. Такими видами можуть бути гуси, качки, вальдшнеп, перепілка та деякі інші. Розрахунок додаткової пропускної спроможності проводиться аналогічно.

24. ПЕРЕЛІК ПРОЕКТНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА ПЛАНОВО-КАРТОГРАФІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ, ЯКІ ВИГОТОВЛЯЮТЬСЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ УПОРЯДКУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ

Подано у таблиці з розд. 15 Порядку.

25. ДОДАТКИ

Додаток 1.

ПРОГРАМА ПОЯСНЮВАЛЬНОЇ ЗАПИСКИ ДО ПРОЕКТУ ОРГАНІЗАЦІЇ І РОЗВИТКУ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА (МАКЕТ)

РОЗДІЛ I. СТИСЛА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЇ ТА ПРИРОДНИХ УМОВ

- 1.1. Місцезнаходження і площа мисливського господарства
- 1.2. Короткі відомості щодо організації мисливського господарства
- 1.3. Лісорослинна зона, клімат та лісомисливське районування
- 1.4. Рельєф та ґрунти
- 1.5. Гідрографія та гідрологічні умови
- 1.6. Шляхи транспорту

РОЗДІЛ II. СТАН ДІЯЛЬНОСТІ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЗА МИ- НУЛИЙ РЕВІЗІЙНИЙ ПЕРІОД

- 2.1. Мисливська фауна, її чисельність, стан експлуатації та охорони
- 2.2. Ветеринарно-санітарна оцінка угідь господарства
- 2.3. Висновки про стан ведення мисливського господарства

РОЗДІЛ III. ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ, ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІСОВОГО ФОНДУ ТА ІНШИХ УГІДЬ

- 3.1. Короткий опис економічних умов території розміщення господарства
- 3.2. Характеристика лісового фонду та інших угідь

РОЗДІЛ IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕРИТОРІЇ ГОСПОДАРСТВА

- 4.1. Розподіл території господарства на егерські обходи та ділянки
- 4.2. Розподіл території господарства на експлуатаційні та відтворювальні ділянки
- 4.3. Будівництво та мисливськогосподарські роботи
- 4.4. Штатна чисельність та управління мисливським господарством

РОЗДІЛ V. ХАРАКТЕРИСТИКА МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ, ОБЛІК МИСЛИВСЬКОЇ ФАУНИ

- 5.1. Типологія мисливських угідь господарства
- 5.2. Бонітування мисливських угідь
- 5.3. Розрахунок середніх класів бонітетів для основних видів мисливських тварин
- 5.4. Облік чисельності мисливських звірів та птахів

РОЗДІЛ VI. ОПТИМАЛЬНА ЄМНІСТЬ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ

- 6.1. Визначення оптимальної щільності та оптимальної чисельності
- 6.2. Оцінка впливу різноманітних чинників на стан популяцій мисливських тварин

РОЗДІЛ VII. ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ЗАХОДИ В ГОСПОДАРСТВІ

- 7.1. Розрахунок річного приросту поголів'я мисливської фауни
- 7.2. Рекомендації по експлуатації (добуванню) мисливських тварин
- 7.3. Розрахунок обсягів експлуатації
- 7.4. Розрахунок пропускної спроможності господарства
- 7.5. Селекційний відстріл
- 7.6. Охорона мисливських угідь

РОЗДІЛ VIII. БІОТЕХНІЧНІ ЗАХОДИ

- 8.1. Проектування обсягів біотехнічних заходів
- 8.2. Визначення необхідної кількості кормів та біотехнічних споруд
- 8.3. Ветеринарно-санітарні та профілактичні заходи

РОЗДІЛ IX. ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

- 9.1. Рекомендації з ведення мисливського господарства

РОЗДІЛ І.

Таблиця 1.1.1.

Розподіл площі за землекористувачами

№ з/п	Назва землекористувачів	Загальна площа, га	В тому числі по адміністративних районах	Місцезнаходження контор

РОЗДІЛ ІІ.

Таблиця 2.1.1.

Динаміка чисельності диких тварин

№ з/п	Види тварин	Чисельність за даними попереднього мисливського упорядкування _____ року	Чисельність по роках, шт.					Прийнята для розрахунків чисельність

Таблиця 2.1.2.

Біотехнічні заходи, які були проведені мисливським господарством за останні 5 років

Назви заходів	Одиниці вимірювання	По роках					Середній показник
		3	4	5	6	7	
1	2	3	4	5	6	7	8
Заготівля кормів:							
Сіно	тонн						
Пучки з гілок дерев	т. шт.						
Снопки із зернових культур	т. шт.						
Жолуді	тонн						
Коренеплоди	"						

Таблиця 2.1.2. (закінчення).

1	2	3	4	5	6	7	8
Заготівля кормів (закінчення):							
Зерно	тонн						
Зерновідходи	—"						
Сіль	—"						
Спорудження біотехнічних споруд							
Годівниці	шт.						
Солонці	—"						
Навіси для зберігання кормів	—"						
Біотехнічні вежі	—"						
Штучні водойми (ставки)	шт. / га						
Створено							
Кормових ремізів	шт. / га						
Захисних ремізів	—"						
Кормових полів	—"						
Підгодівельних майданчиків	шт.						
Виготовлено та встановлено							
Аншлаги	шт.						
Панно	—"						
Витрати на ведення мисливського господарства за даними 2 ТП (мислиство)							
Загальні витрати	грн.						
В т.ч. заробітна плата	грн.						
Охорона, відтворення та облік диких тварин, упорядкування угідь	грн.						
Надходження від ведення мисливського господарства	грн.						

Заходи по охороні мисливської фауни за 5 останніх років

Перелік заходів	Роки				
Проведено рейдів					
Виявлено випадків браконьєрства					
Складено протоколів					
Вилучено зброї					
Прочитано лекцій					
Опубліковано статей					
Проведено виступів по радіо					
Передано матеріалів в органи прокуратури					

Таблиця 2.1.4.

Відстріл хижих та шкідливих тварин і птахів

Види тварин	Кількість тварин в угіддях	Кількість відстріляних хижаків по роках, шт.					В середньому за 5 років

Таблиця 2.1.5.

Реалізація ліцензій та відстрільних карток за останні 5 років
(в чисельнику — реалізовано; в знаменнику — фактично добуто)

Види мисливських тварин	Вартість ліцензій, відстрільних карток	Роки				

РОЗДІЛ ІІІ.

Таблиця 3.2.1.

Розподіл мисливських угідь за землекористувачами

Назва адміністративного району	Загальна площа за даними земельного балансу, тис.га	Площа вкритих лісовою рослинністю земель за землекористувачами в тис. га				% лісистості

Таблиця 3.2.2. наведена в кінці додатку.

Таблиця 3.2.3.

Розподіл господарства за відповідними групами та типами мисливських угідь

Типи мисливських угідь	Вікові групи					

Таблиця 3.2.4.

Розподіл вкритих лісовою рослинністю земель за повнотами

Переважаючі породи	Повнота								Середня повнота
	0.3	0.4	0.5	0.6	0.7	0.8	0.9	1.0	

РОЗДІЛ ІV.

Таблиця 4.1.1.

Розподіл території на егерські обходи та дільниці, (га)

Лісництва	Загальна площа, га	Кількість егерських дільниць	Середня площа дільниці	Кількість егерських обходів	Середня площа егерського обходу

Таблиця 4.2.1.

Розміщення відтворювальних ділянок

Назва землекористувачів	№№ кварталів	Площа, га

Таблиця 4.2.2.

Обсяг заходів з оформлення меж відтворювальних ділянок господарства на ревізійний період

Назви заходів	Одиниці виміру	Існує	Проектується додатково	Всього

Таблиця 4.3.1.

Існуючі та заплановані обсяги будівельних робіт на ревізійний період

№ з/п	Назва споруд	Одиниці виміру	Існує	Проектується	Всього
Назва лісництва					
1	Мисливські будинки, бази	шт.			
2	Біотехнічні вежі	пгт.			
3	Навіси для зберігання кормів	шт.			
4	Кормосковища	шт.			
5	Штучні водойми для тварин	шт./га			
6	Живоловильні	шт.			
7	Годівниці	шт.			
8	Солонці	пгт.			
9	Аншлаги	шт.			
10	Панно	шт.			

РОЗДІЛ V.

Таблиця 5.1.1.

Розподіл загальної площі за типами мисливських угідь

Назва землекористувачів	Тип мисливських угідь												
	Хвойний ліс	Листяний ліс	Змішаний ліс	Чагарники	Орні землі	Луки	Болога	Водні об'єкти	Балки	Піски	Природоохоронні комплекси	Інші землі	Разом

Таблиця 5.2.1. наведена у кінці додатку.

Таблиця 5.3.1

Розрахунок середніх бонітетів для основних видів мисливської фауни

Види мисливських тварин	Розрахований середній клас бонітету з точністю до сотих (0,00)

РОЗДІЛ VI.

Таблиця 6.1.1. Визначення оптимальної щільності основних видів мисливської фауни (див. табл. 6, с. 29).

Таблиця 6.2.1. Оцінка впливу різноманітних чинників на стан популяцій мисливських тварин (див. табл. 7, с. 40).

РОЗДІЛ VII.

Таблиця 7.1.1. Дані річного приросту поголів'я основних видів мисливської фауни (див. табл. 8, с. 43).

Таблиця 7.2.1. Рекомендовані допустимі норми вилучення окремих видів мисливських тварин (у відсотках від їх чисельності) (див. табл. 9, с. 46).

Таблиця 7.2.2. Рекомендовані норми вилучення мисливських видів тварин з врахуванням вікової структури популяцій (див. табл. 10, с. 46).

Таблиця 7.3.1.

Запланований орієнтовний приріст чисельності основних видів мисливських тварин та розмір відстрілу на три найближчі роки

Види мисливських тварин	Роки											
	20 __ рік				20 __ рік				20 __ рік			
	Оптимальна чисельність	Фактична чисельність	Відсоток вилучення, %	Голів, шт.	Оптимальна чисельність	Фактична чисельність	Відсоток вилучення, %	Голів, шт.	Оптимальна чисельність	Фактична чисельність	Відсоток вилучення, %	Голів, шт.

Таблиця 7.3.2. наведена в кінці додатку.

Таблиця 7.4.1.

Визначення пропускної спроможності господарства на найближчі три роки

Показники	Рік відстрілу	Основні види тварин					Разом
		Лось	Олень	Козуля	Кабан	Інші	
Фактична чисельність поголів'я тварин на день полювання							
Кількість тварин, які піддаються відстрілу							
Норма відстрілу на одного мисливця							
Норма відлову на одного мисливця							
Пропускна спроможність за день, сезон							

Примітка: Пропускна спроможність розраховується для кожного виду мисливської фауни, які мешкають у даному мисливському господарстві.

РОЗДІЛ VIII.

Таблиця 8.1.1. Орієнтовні нормативи проєктування біотехнічних споруд (див. табл. 21.3, с. 68).

Таблиця 8.2.1. Рекомендовані норми заготівлі та викладки кормів (див. табл. 21.2, с. 67).

Таблиця 8.2.2. Рекомендовані норми штучного створення кормових та захисних ремізів (га/на 1000 га угідь) (див. табл. 21.4, с. 68).

Таблиця 8.2.3.

Розрахунок необхідної кількості кормів на 100 днів підгодівлі

Види кормів	Одиниці вимірювання	Види тварин				
		лось	олень	козуля	кабан	інші
Сіно лісове, вікове, віко-овсяне	кг					
Сінаж (силос)	кг					
Пучки із листяних порід	шт.					
Снопки зернові	шт.					
Зерно, комбікорм, зернові відходи, жолуді, букові горішки, ячмінь, овес	кг					
Кукурудза у початках	кг					
Коренеплоди	кг					

Таблиця 8.2.4.

Обсяг заготівлі кормів на найближчі три роки

Види мисливських тварин	Вид кормів	Одиниці вимірювання	Норма заготівлі на одну "голову"	Роки						
				20__ рік		20__ рік		20__ рік		
				Кількість тварин	Необхідна кількість кормів	Кількість тварин	Необхідна кількість кормів	Кількість тварин	Необхідна кількість кормів	

Орієнтовний прогнозований розрахунок чисельності поголів'я основних видів мисливських тварин на ревізійний період (на 15 років з 20__ по 20__ рік)

Види мисливських тварин	Ревізійний період															
	20__ рік за даними користувача	20__ рік за даними користувача	20__ рік за даними користувача	20__ рік за даними користувача	20__ рік за даними користувача	20__ рік за даними користувача	20__ рік за даними користувача	20__ рік за даними користувача	20__ рік за даними користувача	20__ рік за даними користувача	20__ рік за даними користувача	20__ рік за даними користувача	20__ рік за даними користувача	20__ рік за даними користувача	20__ рік за даними користувача	

Примітка:

1. Розрахунок проводиться тільки на найближчі 3 роки, далі таблиця заповнюється користувачем мисливських угідь.
2. Графа «за даними користувача» заповнюється користувачем щорічно, після проведення обліків мисливської фауни.

Додаток 2.

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАПАСІВ ПРИРОДНИХ КОРМІВ.

Запаси зимових деревно-гілкових кормів залежать, в першу чергу, від типу лісонасаджень, його віку і повноти. Для головних груп лісонасаджень у табл. 2.1. наведені загальні запаси деревно-гілкового корму, де за основу прийнято таку густоту підросту та підліску: рідкі підрост та підлісок — до 1000 шт./га; середньої густоти — від 1000 до 5000 шт./га; густі — більше 5000 шт./га.

Таблиця 2.1.

**Загальний запас деревно-гілкового корму
для Поліської та лісостепової лісомисливських областей, кг/га.**

Категорія насаджень	Вік					
	до 20 років			більше 20 років		
	Повнота					
	0,8-1,0	0,6-0,7	0,5 і менша	0,8-1,0	0,6-0,7	0,5 і менша
1	2	3	4	5	6	7
1. Сосняки (А ₀ , В ₀ , А ₁ , В ₁), підріст і підлісок середньої густоти	-	324	470	199	270	401

Таблиця 2.1. (продовження).

1	2	3	4	5	6	7
2. Сосняки (A ₁ , B ₂ , C ₂ , C ₃) з рідкими підростом і підліском	-	120	141	91	111	136
із підростом і підліском середньої густоти	-	360	427	273	333	398
із густими підростом і підліском	-	601	709	456	555	680
3. Сосняки (A ₁ , B ₁ , A ₂ , B ₂) з рідкими підростом і підліском	97	113	142	88	106	132
із підростом і підліском середньої густоти	292	341	426	264	320	396
із густими підростом і підліском	488	568	711	440	534	661
4. Сосново-листяні насадження (A ₁ , B ₁) із рідкими підростом і підліском	243	291	369	233	281	246
із підростом і підліском середньої густоти	730	873	1107	700	844	1038
із густими підростом і підліском	1216	1456	1845	1166	1406	1731
5. Сосново-листяні насадження (C ₁ , C ₂ , C ₃) із рідкими підростом і підліском	161	191	245	160	187	233
із підростом і підліском середньої густоти	502	575	737	482	565	670
із густими підростом і підліском	827	959	1229	804	937	1168
6. Березняки (A ₁ , B ₁ , C ₁ , A ₂) із рідкими підростом і підліском	102	125	142	92	107	134
із підростом і підліском середньої густоти	307	376	426	276	322	404
із густими підростом і підліском	512	627	711	461	538	673
7. Березняки (B ₁ , B ₂ , B ₃ , C ₁) із рідкими підростом і підліском	190	208	262	167	192	243
із підростом і підліском середньої густоти	572	625	786	502	572	730
із густими підростом і підліском	954	1042	1311	837	964	1207

Таблиця 2.1. (закінчення)

1	2	3	4	5	6	7
8. Осичники (А ₁ , В ₁ , А ₂ , В ₂) із рідкими підростом і підліском	175	211	270	167	202	247
із підростом і підліском середньої густоти	526	683	810	503	607	742
із густими підростом і підліском	877	1056	1351	839	1301	1338
9. Вільшанники (С ₁ , Д ₁ , С ₂ , Д ₂) із рідкими підростом і підліском	20	23	31	15	18	27
із підростом і підліском середньої густоти	61	71	93	46	55	83
із густими підростом і підліском	102	119	154	76	92	139
10. Вербняки (А ₂ , С ₂ , Д ₂ , В ₂ , С ₃ , Д ₃ , Д ₄ , Д ₅) із рідкими підростом і підліском	113	140	188	-	-	-
із підростом і підліском середньої густоти	334	422	563	-	-	-
із густими підростом і підліском	558	704	938	-	-	-
11. Дубняки (Д ₁ , Д ₂ , Д ₃ , С ₃ , С ₄) із рідкими підростом і підліском	66	91	125	54	75	110
із підростом і підліском середньої густоти	198	271	376	161	224	328
із густими підростом і підліском	331	453	627	269	373	548

Прийнято, що для одного лося на зимовий період потрібно 3,0 т деревно-гілкового корму, оленя — 0,8 т і козулі — 0,3 т. Дослідженнями встановлено, що при щільності лося 3–4 голови й козулі 10–15 голів на 1000 га використання щорічного запасу деревно-гілкового корму копитними в зимовий період не перевищує 9%. Навіть в умовах великої кількості диких копитних, частина угідь зовсім не використовується тваринами в кормовому плані. Багато лісових площ звірі зовсім не відвідують. Такі площі, які потрібно виключати з розрахунку оптимальної кількості, складають із молодняків до 20 років 7–18%, а з насаджень більше 20 років із багатим підростом і підліском — 10–11%.

Керуючись цим і беручи до відома доступний процент потрав цінних молодняків (10%), використання щорічного приросту фітомаси підросту і підліску на пасовищах у залежності від деревостану (25–70%), визначають для найбільш поширених категорій лісонасаджень оптимальні запаси кормів для копитних, використання яких не принесе шкоди лісовому господарству.

Для зручності користування виділені категорії лісонасаджень: хвойний ліс сухий, хвойний ліс свіжий і вологий, хвойний ліс сирий і заболочений, сосново-листяний ліс сухий, сосново-листяний ліс свіжий і вологий, твердолистяний ліс свіжий і вологий, твердоли-

тяний ліс сирий і заболочений, м'яколистяний ліс свіжий і вологий, м'яколистяний ліс сирий і заболочений, м'яколистяний ліс свіжий і вологий, м'яколистяний ліс сирий і заболочений. Градація запасу проведена в межах кормових полів різних видів копитних — від 0 до 3 м. Обчислення виконані по 0,5-метровим ступеням висоти. Розділ запасу для лося і оленя (олень, козуля) схематичний, тому що кормові поля цих видів часто пере-криваються. Але, такий розділ має свої переваги, тому що дає змогу при практичному визначенні кормових запасів проводити розрахунки в залежності від фактичного видо-вого складу копитних.

Для кожної лісової формації визначений запас корму, який може бути використаний копитними без нанесення шкоди лісонасадженням і розрахована оптимальна щільність тварин окремо для кожної з них (табл. 2.2).

Т а б л и ц я 2.2.

Запаси зимового гілкового корму для копитних і оптимальна їх чисельність для Поліської та лісостепової лісомисливських областей, тони на 1000 га / кількість голів

Тип насаджень, вид тварини	Насадження до 20 років				Насадження старші 20 років			
	повнота 1,0-0,6		повнота до 0,5		повнота 1,0-0,6		повнота до 0,5	
	підріст і підлісок				підріст і підлісок			
	від-сутній, рідкий	серед-ньої густоти	від-сутній, рідкий	серед-ньої густоти	від-сутній, рідкий	серед-ньої густоти	від-сутній, рідкий	серед-ньої густоти
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Хвойний ліс, сухий загальний			31,5				8,0	
для лося		<u>17.3</u> 5				<u>4.4</u> 1		
для оленя		<u>7.9</u> 9				<u>2.0</u> 2		
2. Хвойний ліс свіжий і вологий загальний	21,3	53,2	24,4	61,0	10,1	25,3	13,6	34,0
для лося	<u>11.7</u> 3	<u>29.3</u> 9	<u>13.4</u> 4	<u>33.6</u> 11	<u>5.6</u> 1	<u>13.9</u> 4	<u>7.5</u> 2	<u>18.7</u> 6
для оленя	<u>5.3</u> 6	<u>13.3</u> 16	<u>6.1</u> 7	<u>15.2</u> 19	<u>2.5</u> 3	<u>6.3</u> 7	<u>3.4</u> 4	<u>8.5</u> 10
для козулі	<u>4.3</u> 1	<u>10.6</u> 42	<u>4.9</u> 19	<u>12.2</u> 48	<u>2.0</u> 8	<u>5.1</u> 20	<u>2.7</u> 10	<u>6.8</u> 27

Таблиця 2.2. (продовження).

1	2	3	4	5	6	7	8	9
3. Хвойний ліс сирий і заболочений загальний	19,2	48,0	21,7	54,3	9,4	23,5	12,7	31,7
для лося	$\frac{10,5}{3}$	$\frac{26,4}{8}$	$\frac{12,0}{4}$	$\frac{29,9}{10}$	$\frac{5,2}{1}$	$\frac{12,9}{4}$	$\frac{7,0}{2}$	$\frac{17,4}{5}$
для оленя	$\frac{4,8}{6}$	$\frac{12,0}{15}$	$\frac{5,4}{6}$	$\frac{13,6}{17}$	$\frac{2,3}{2}$	$\frac{5,9}{7}$	$\frac{3,2}{4}$	$\frac{7,9}{9}$
для козулі	$\frac{3,8}{13}$	$\frac{9,6}{38}$	$\frac{4,3}{17}$	$\frac{10,8}{43}$	$\frac{1,9}{7}$	$\frac{4,7}{18}$	$\frac{2,5}{10}$	$\frac{6,4}{25}$
4. Сосново-листяний ліс сухий загальний	20,8	52,0	23,5	58,7	16,2	40,5	19,7	49,2
для лося	$\frac{11,4}{3}$	$\frac{28,6}{9}$	$\frac{12,9}{4}$	$\frac{32,3}{10}$	$\frac{8,9}{3}$	$\frac{22,3}{7}$	$\frac{10,9}{3}$	$\frac{27,1}{9}$
для оленя	$\frac{5,2}{7}$	$\frac{13,0}{16}$	$\frac{5,9}{8}$	$\frac{14,7}{18}$	$\frac{4,1}{5}$	$\frac{10,1}{12}$	$\frac{4,9}{6}$	$\frac{12,3}{15}$
для козулі	$\frac{4,2}{16}$	$\frac{10,5}{41}$	$\frac{4,7}{18}$	$\frac{11,7}{47}$	$\frac{3,2}{13}$	$\frac{8,1}{33}$	$\frac{3,9}{16}$	$\frac{9,8}{39}$
5. Сосново-листяний ліс свіжий і вологий загальний	22,1	55,2	28,9	72,2	18,3	45,7	22,4	56,0
для лося	$\frac{12,2}{4}$	$\frac{30,4}{10}$	$\frac{15,9}{5}$	$\frac{39,9}{13}$	$\frac{10,1}{3}$	$\frac{25,1}{8}$	$\frac{12,3}{4}$	$\frac{30,8}{10}$
для оленя	$\frac{5,5}{7}$	$\frac{13,8}{17}$	$\frac{7,2}{9}$	$\frac{18,0}{22}$	$\frac{4,6}{6}$	$\frac{11,6}{14}$	$\frac{5,6}{7}$	$\frac{14,2}{17}$
для козулі	$\frac{4,4}{18}$	$\frac{11,0}{44}$	$\frac{5,8}{23}$	$\frac{14,3}{58}$	$\frac{3,6}{14}$	$\frac{9,2}{37}$	$\frac{4,5}{18}$	$\frac{11,2}{45}$
6. Твердолистяний ліс свіжий і вологий загальний	10,2	25,5	18,1	45,3	6,5	16,3	13,2	33,0
для лося	$\frac{5,7}{2}$	$\frac{14,0}{4}$	$\frac{10,0}{3}$	$\frac{24,9}{8}$	$\frac{3,6}{1}$	$\frac{9,0}{3}$	$\frac{7,3}{2}$	$\frac{18,1}{6}$
для оленя	$\frac{2,6}{3}$	$\frac{6,4}{8}$	$\frac{4,5}{7}$	$\frac{11,3}{14}$	$\frac{1,6}{2}$	$\frac{4,1}{5}$	$\frac{3,3}{5}$	$\frac{8,3}{10}$
для козулі	$\frac{2,0}{8}$	$\frac{5,1}{21}$	$\frac{3,6}{14}$	$\frac{9,1}{37}$	$\frac{1,3}{5}$	$\frac{3,2}{13}$	$\frac{2,6}{11}$	$\frac{6,6}{27}$

Таблиця 2.2. (закінчення)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
7. Твердолистяний ліс сирий і заболочений загальний	8,9	22,1	14,3	35,8	5,4	13,5	11,0	27,5
для лося	<u>4,9</u> 1	<u>12,2</u> 4	<u>7,8</u> 2	<u>19,7</u> 6	<u>3,0</u> 1	<u>7,4</u> 2	<u>6,0</u> 2	<u>15,1</u> 5
для оленя	<u>2,2</u> 3	<u>5,6</u> 7	<u>3,6</u> 5	<u>9,0</u> 11	<u>1,4</u> 2	<u>3,4</u> 4	<u>2,8</u> 3	<u>6,9</u> 8
для козулі	<u>1,8</u> 8	<u>4,4</u> 17	<u>2,9</u> 12	<u>7,1</u> 29	<u>1,0</u> 4	<u>2,7</u> 11	<u>2,2</u> 9	<u>5,5</u> 22
8. М'яколистяний ліс свіжий і вологий загальний	20,9	52,3	26,2	65,5	16,8	42,0	21,2	53,7
для лося	<u>11,5</u> 4	<u>28,8</u> 9	<u>14,4</u> 5	<u>36,0</u> 12	<u>9,2</u> 3	<u>23,1</u> 7	<u>11,8</u> 4	<u>29,6</u> 10
для оленя	<u>5,2</u> 6	<u>13,1</u> 17	<u>6,6</u> 8	<u>16,4</u> 20	<u>4,2</u> 5	<u>10,5</u> 13	<u>5,4</u> 7	<u>13,4</u> 17
для козулі	<u>4,2</u> 16	<u>10,4</u> 42	<u>5,2</u> 20	<u>13,1</u> 53	<u>3,4</u> 14	<u>8,4</u> 34	<u>4,3</u> 17	<u>10,7</u> 43
9. М'яколистяний ліс сирий і заболочений загальний	12,7	31,8	18,6	46,5	8,2	20,5	13,8	34,5
для лося	<u>7,0</u> 2	<u>17,5</u> 6	<u>10,3</u> 3	<u>25,6</u> 8	<u>4,5</u> 1	<u>11,3</u> 3	<u>7,5</u> 2	<u>18,5</u> 6
для оленя	<u>3,2</u> 4	<u>8,0</u> 10	<u>4,6</u> 5	<u>11,6</u> 15	<u>2,1</u> 3	<u>5,1</u> 6	<u>3,5</u> 5	<u>8,7</u> 11
для козулі	<u>2,5</u> 10	<u>6,3</u> 25	<u>3,7</u> 15	<u>9,3</u> 37	<u>1,6</u> 7	<u>4,1</u> 17	<u>2,8</u> 12	<u>6,9</u> 28

Таблиця 2.3.

Показники запасів зимових кормів для трав'янистих ратичних для Кримської лісомисливської області, в тоннах на 1 тис. га (згідно даних мисливського упорядкування за 1988 рік)

Тип мисливських угідь	Північний схил					Південний схил		
	Бахчисарай	Білгород	Сімферополь	Старий Крим	Середній показник	Алушта	Судак	Середній показник
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I. Хвойний ліс								
1. Насадження до 20 років:								
а) з наявністю підросу і підліску	43,6	43,0	58,7	60,0	51,3	47,3	56,2	51,7

Таблиця 2.3. (продовження)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
б) підріст і підлісок відсутні	24,4	20,4	15,2	38,6	24,6	–	26,8	26,8
2. Насадження 21–60 років:								
а) з наявністю підросту і підліску	42,9	43,2	38,5	48,2	43,2	53,7	–	53,7
б) підріст і підлісок відсутні	9,5	11,8	8,8	28,6	13,2	10,2	30,6	–
3. Насадження старші 60 років:								
а) з підліском і підростом	28,8	–	32,5	28,5	29,9	49,9	–	49,9
б) без підліску і підросту	9,8	10,5	6,2	10,8	9,3	7,2	24,0	–
II. Листяний ліс								
1. Насадження до 20 років:								
а) з підліском і підростом	48,9	49,5	73,2	69,5	60,3	–	–	–
б) підлісок і підріст відсутні	38,2	31,4	32,2	48,6	37,6	–	41,1	41,1
2. Насадження з перевагою м'яколистяних порід:								
а) з підліском і підростом	46,0	51,3	74,8	–	57,4	–	–	–
б) підлісок і підріст відсутні	–	35,4	31,1	36,5	34,4	41,1	–	41,1
3. Насадження 21–60 років:								
а) з підліском і підростом	46,1	36,7	37,8	59,7	45,1	64,7	68,7	66,7
б) підлісок і підріст відсутні	20,5	27,3	7,3	39,5	23,6	28,9	48,7	38,8
4. Насадження 21–60 років з перевагою м'яколистяних порід:								
а) з підліском і підростом	50,5	50,4	40,5	72,0	54,4	50,5	–	50,5
б) підлісок і підріст відсутні	29,6	31,2	12,2	45,0	29,5	29,6	–	29,6
5. Насадження старші 60 років:								
а) з підліском і підростом	48,1	36,8	40,8	48,4	43,5	59,5	67,4	63,4
б) без підліску і підросту	20,8	21,8	6,9	28,4	19,5	24,2	58,1	41,1

Таблиця 2.3. (закінчення)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
6. Насадження старші 60 років з перевагою м'яколистяних порід:								
а) з підліском і підростом	47,6	47,2	44,2	—	46,3	—	—	—
б) без підліску і підросту	37,0	40,3	16,1	31,2	31,2	—	—	—
III. Змішаний ліс								
1. Насадження до 20 років:								
а) з підліском і підростом	46,9	45,1	51,2	46,2	47,2	49,2	—	49,2
б) підлісок і підріст відсутні	42,0	39,2	17,2	31,2	32,4	32,8	23,4	28,1
2. Насадження 21–60 років:								
а) з підліском і підростом	36,6	31,2	30,3	36,5	33,6	48,0	—	48,0
б) без підросту і підросту	21,2	25,4	16,2	24,1	21,7	23,0	20,1	21,5
3. Насадження старші 60 років:								
а) з підліском і підростом	42,3	27,3	34,7	—	34,7	42,3	—	42,3
б) підлісок і підріст відсутні	22,2	20,1	13,7	—	19,7	18,2	18,6	18,4

Таблиця 4.4.

**Об'єм деревно-гілкових кормів
у виділених типах мисливських угідь Карпат**

Тип мисливських угідь	Об'єм гілкових кормів, кг/га				
	Молодняки до 20 років	Насадження 21–60 років	Насадження 61–100 і більше років повнотою > 0,6	Насадження 61–100 і більше років повнотою < 0,6	Рідини
1	2	3	4	5	6
Хвойні ліси гірського лісового району (вище 1100 м н.р.м.)	41,1 ± 1,1	2,7 ± 0,6	16,2 ± 0,6	27,8 ± 0,8	42,6 ± 1,6
Хвойні ліси гірського лісового району на території букового лісу (500–600 м н.р.м.)	58,2 ± 3,2	3,9 ± 0,9	16,9 ± 0,6	27,3 ± 1,9	44,1 ± 3,1

Таблиця 4.4. (закінчення).

1	2	3	4	5	6
Хвойні ліси передгір'я (до 500 м н.р.м.)	57,3 ± 2,4	3,7 ± 0,2	4,9 ± 1,2	22,1 ± 5,2	27,5 ± 4,4
Букові ліси на території букового гірського лісового району (500-600м н.р.м.)	59,7 ± 7,6	4,2 ± 0,7	14,2 ± 2,1	16,3 ± 2,3	41,8 ± 5,2
Букові ліси в передгір'ї (до 500 м н.р.м.)	54,6 ± 3,1	3,3 ± 0,3	16,1 ± 4,1	18,2 ± 3,2	44,1 ± 4,3
Буково-ялищеві, ялиново-буково- ялищеві, ялиново-ялищеві і яли- щеві ліси гірського району на те- риторії букового лісу і в передгір'ї	71,0 ± 4,5	12,6 ± 3,6	27,4 ± 3,1	39,6 ± 5,1	53,1 ± 6,1
Дубові ліси	86,6 ± 6,3	16,1 ± 3,1	41,2 ± 3,2	64,3 ± 6,3	71,1 ± 5,9
Інші листяні і змішані ліси передгір'я	64,9 ± 3,8	14,3 ± 3,3	27,2 ± 4,2	61,9 ± 4,9	66,6 ± 3,4

Додаток 3.

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ РАДІАЦІЙНОГО ЗАБРУДНЕННЯ

(Рекомендації з ведення лісового господарства в умовах радіоактивного забруднення. //Авторський колектив. Київ — 1998. — С.52–54.

Інтенсивна міграція радіонуклідів у кормові рослини та в системі «грунт-корми-дикі тварини» зумовлює значне радіоактивне забруднення їх м'яса. Спостерігається перевищення допустимих рівнів вмісту радіоцезію в м'ясі навіть при незначних величинах щільності радіоактивного забруднення ділянок, що зумовлює необхідність посиленого радіологічного контролю, диференційованого підходу до експлуатації диких тварин, застосування деяких організаційних та господарських заходів.

Серед диких промислових тварин максимальна концентрація радіоцезію відмічається у козулі, значно менші — в оленя європейського, дикого кабана і лося. Для прогнозування можливого вмісту ^{137}Cs у м'ясі козулі рекомендується використовувати розроблені номограми (рис. 1). Спостерігаються значні сезонні відмінності у концентрації ^{137}Cs у м'ясі козулі, пов'язані з видовою різноманітністю спожитих кормів і рівнем їх радіоактивного забруднення (рис. 2). Це необхідно враховувати при визначенні строків полювання. Відстріл тварин в установлені нині строки можливий лише на територіях з вели-

чиною щільності радіоактивного забруднення ^{137}Cs до $1,0 \text{ Ки/км}^2$ з обов'язковою перевіркою кожної добутої тварини на радіоактивне забруднення. Для одержання м'яса, вміст ^{137}Cs у якому не перевищував би ДР-97, у державних мисливських господарствах Полісся України рекомендується з дозволу Держкомлісгоспу України перенесення відстрілу козулі на строки, що не впливатимуть на її ресурси. У цьому випадку рекомендується розробка відповідних заходів безпеки та методів відстрілу.

Промисловий і любительський відстріл інших диких промислових копитних (олень, лось, кабан) необхідно проводити на ділянках зі щільністю радіоактивного забруднення ґрунту до $5,0 \text{ Ки/км}^2$ з обов'язковою перевіркою кожної добутої тварини на вміст ^{137}Cs . Враховуючи сезонну динаміку радіоцезію в м'ясі дикого кабана, не рекомендується відстрілювати його зимою, з 15 грудня до 1 лютого. На ділянках з більш високими рівнями радіоактивного забруднення можливий відстріл копитних лише з санітарною метою та для наукових цілей.

Відстріл водоплавної дичини можливий на територіях зі щільністю забруднення ґрунту до 15 Ки/км^2 . В угіддях, де рівень радіоактивного забруднення ґрунту ^{137}Cs становить $1,1\text{--}5,0 \text{ Ки/км}^2$, необхідний вибірковий радіологічний контроль. У зоні з щільністю радіоактивного забруднення ґрунту $5,1\text{--}15,0 \text{ Ки/км}^2$ контроль повинен бути обов'язковим для всіх екземплярів.

Відстріл хутрових звірів у зоні до $5,0 \text{ Ки/км}^2$ можливий без обмежень. При рівні радіоактивного забруднення ґрунту $5,1\text{--}15,0 \text{ Ки/км}^2$ радіологічний контроль продукції обов'язковий.

Мисливські угіддя в зонах, рівень радіоактивного забруднення яких за ^{137}Cs перевищує $15,0 \text{ Ки/км}^2$, непридатні для інтенсивної господарської експлуатації. Тут рекомендуються заходи, спрямовані виключно на регулювання чисельності популяції і боротьбу з захворюваннями диких промислових тварин. Відстріл здорових особин можливий лише в наукових цілях.

Для зниження радіоактивного забруднення м'яса диких тварин у зимовий період доцільно вводити обмеження на заготівлю лісових кормів для їх підгодівлі. Забороняється заготівля гілкових кормів (пагони осики, горобини, верби, берези, дуба, клена, липи) на ділянках, де щільність радіоактивного забруднення ґрунту перевищує $5,0 \text{ Ки/км}^2$. Значного зниження надходження радіонуклідів у промислову дичину можна добитися, заготовляючи корми у більш «чистих» районах і доставляючи їх на території з підвищеними рівнями радіоактивного забруднення.

Заготовляти гілкові корми рекомендується у першій половині літа, коли вміст радіонуклідів у рослинах нижчий. Заготівля трав'янистих рослин, що ростуть у лісі і на лісових сінокосах, які не підлягали після аварії на ЧАЕС докорінному поліпшенню, дозволяється лише на ділянках зі щільністю радіоактивного забруднення ґрунту до $1,0 \text{ Ки/км}^2$. Всі заготовлювані корми підлягають вибіркового радіологічному контролю.



Рис.1. Номограма визначення питомої активності ^{137}Cs у м'ясі козулі залежно від щільності радіоактивного забруднення ґрунту

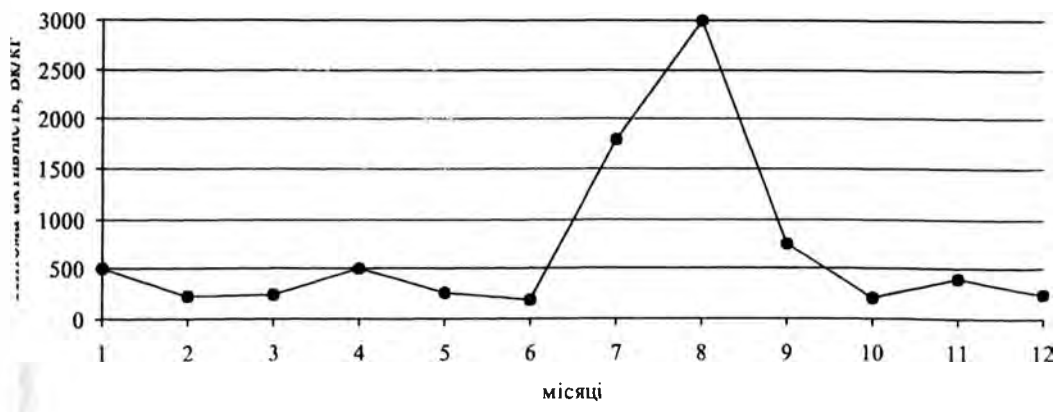
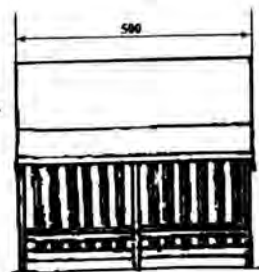
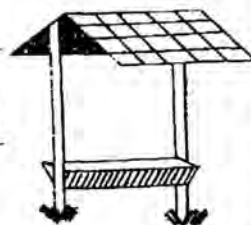
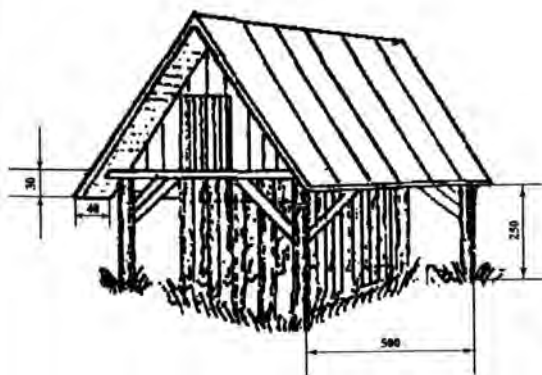
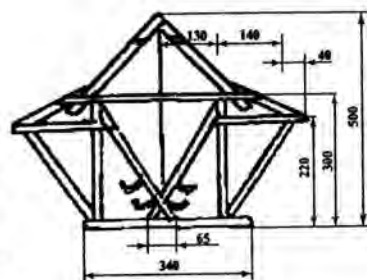
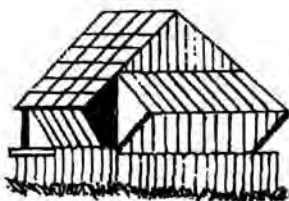
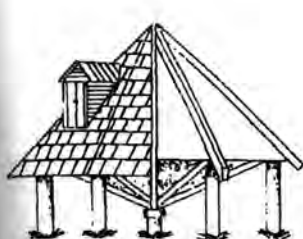
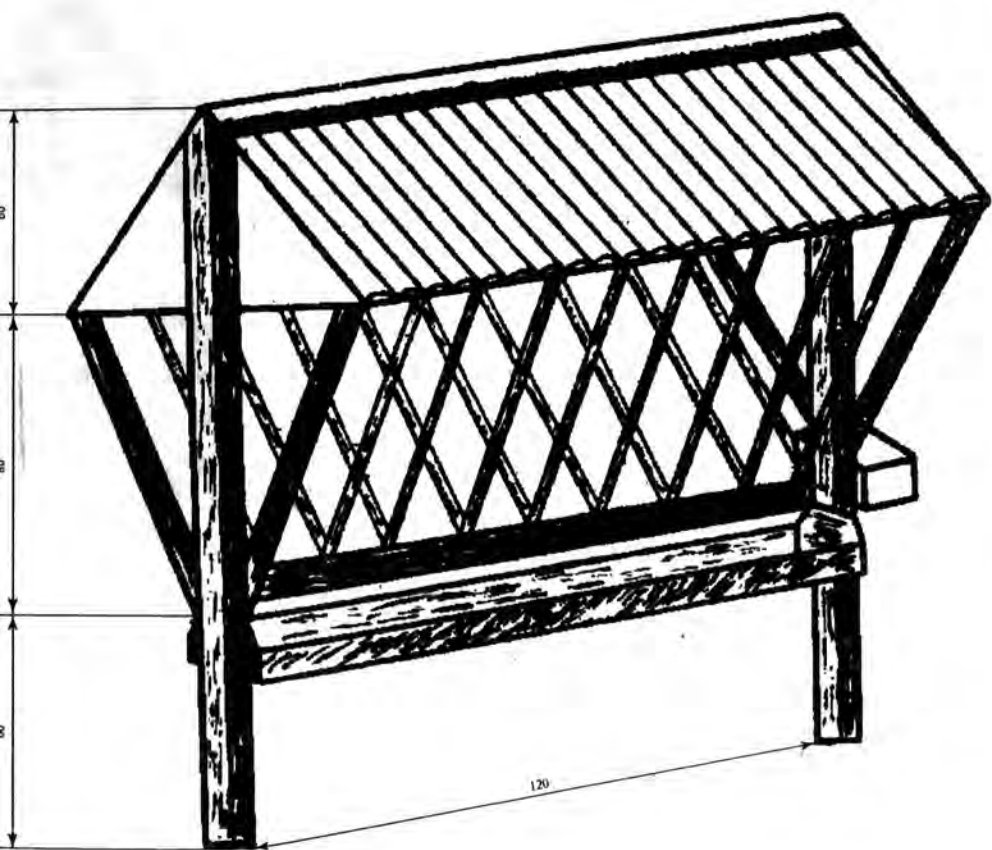


Рис. 2. Динаміка питомої активності ^{137}Cs в м'ясі козулі протягом року

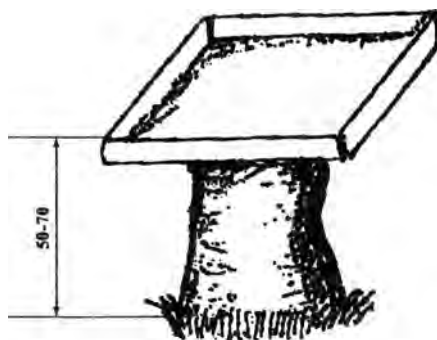
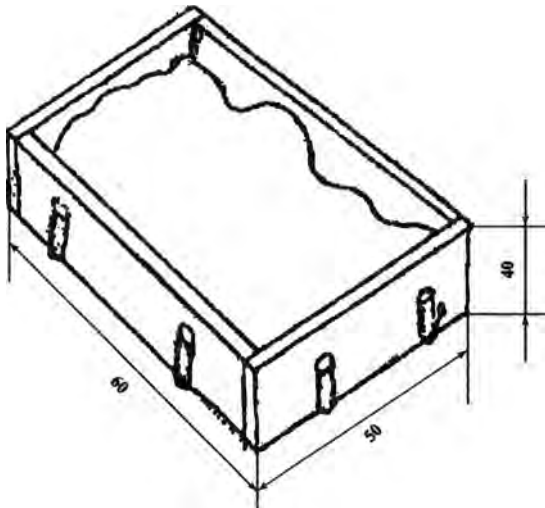
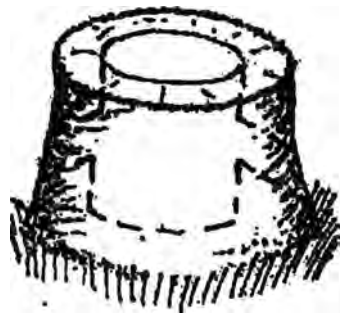
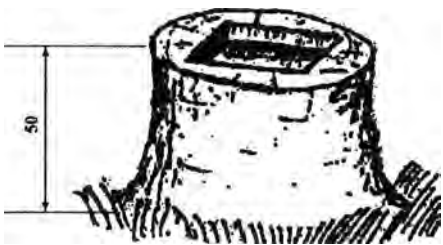
ЗРАЗКИ ОСНОВНИХ ВИДІВ БІОТЕХНІЧНИХ СПОРУД



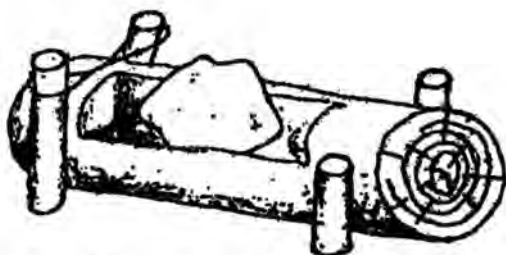
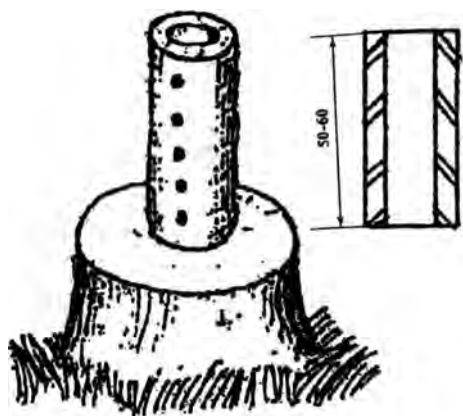
Найбільш поширені біотехнічні споруди для копитних тварин



Годівниця з ящиком для солі



Найбільш поширені види солонців



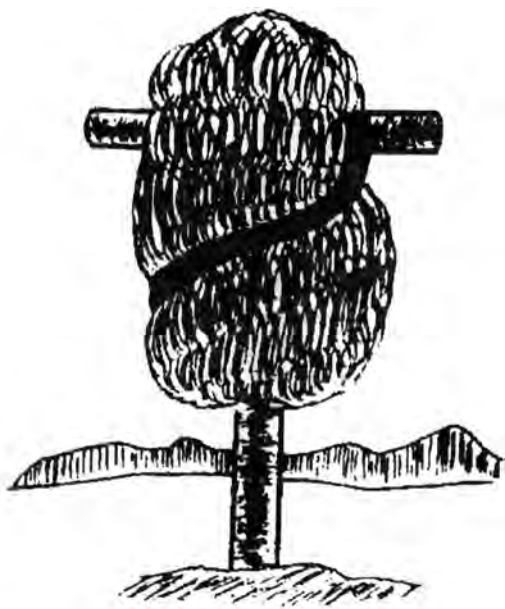
Найбільш поширені види солонців



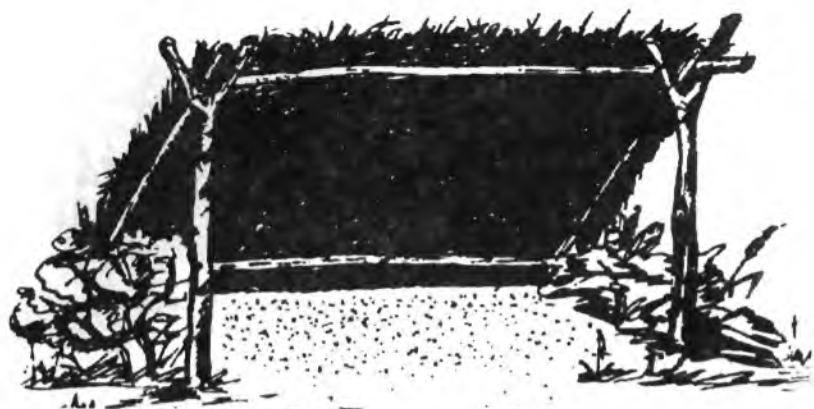
Викладка пучків



Вівсяні снопики



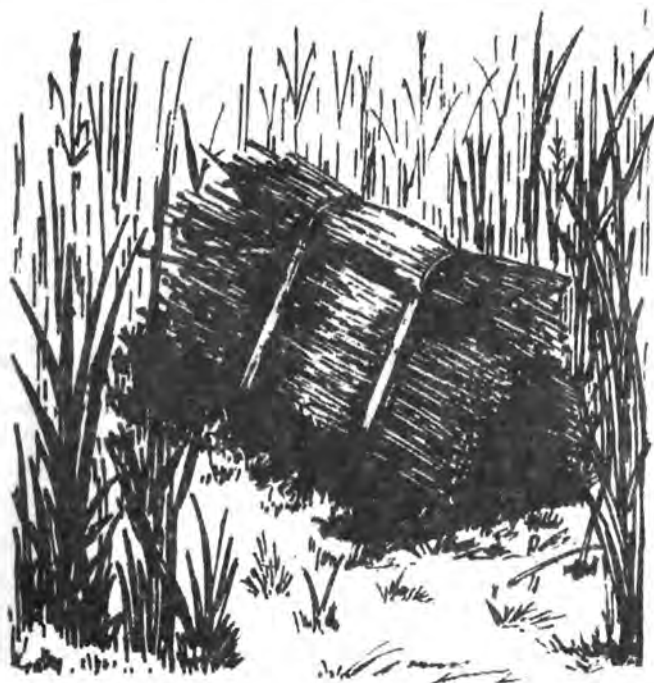
Сіно



Укриття для фазанів, куріпок



Найпростіша вишка (вежа) для спостережень



Зразки штучних гніздівель для водоплаваючої дичини

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПЛАНОВО-КАРТОГРАФІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ





















УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ВИДІВ ДИКИХ ТВАРИН

	Лось		Олень благородний		Олені плямисті
	Козуля		Муфлон		Кабан
	Зубр		Вовк		Борсук
	Зайці		Єнотоподібний собака		Куниця
	Рись		Глухар		Тетерів
	Бобер		Ведмідь		Білка
	Норка		Лисиця		Куріпки
	Місця концентрації водоплаваючої дичини				Рябчик

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ БІОТЕХНІЧНИХ СПОРУД

	Біокомплекс		Мисливська база		Вежа
	Годівниця		Годівниця і солонець		Солонець
	Живоловильня		Годівниця для птахів		Штучні гнізда
	Намет		Водопій		Пункт для зупинки

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ (ПРИКЛАД) НА ПЛАНАХ
ТИПІВ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ ТА БЮТЕХНІЧНИХ ЗАХОДІВ

Основний елемент лісу	Групи віку						Культури			Ліс		Галлявини і підріст під намет. лісу	Другий ярус
	молодо-діток	середньо-віковий	достигаючий	стиглі та перест.	зімкнути	не зімкнути	створ. реконстр.	під намет. лісу	з назв. підліс.	мішаний			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Сосна, модрина, кедр	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>			
Ялина, ялиця	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>			
Дуб високо-стовбурний, дуб червоний	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>			
Дуб низько-стовбурний	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>			
Бук, явір	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>			
Гراب	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>			
Ясен, клен	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>			
Акація біла, гледичія	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>			
Береза	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>			
Осіка, вільха сіра	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>			

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ (ПРИКЛАД) НА ПЛАНАХ
ТИПІВ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ ТА БІОТЕХНІЧНИХ ЗАХОДІВ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тополя, верба												
Вільха чорна												
Липа, горіх, плодові												
Інші деревні породи												
Верболіз												
Інші чагарники												

Штриховка мішаного лісу: хвойні — , листяні —

БІОТЕХНІЧНІ ЗАХОДИ

Найменування	існуючі	проектовані
мисливські бази		
пункти зупинки		
біотехнічні комплекси		
годівниці для тварин		
солонці		
живоловильні		
біотехнічні вежі		
місця штучних гніздувань		
захисні ремізи		
садіння під намет лісу		
годівниці для птахів		
водопої		
повітки-навіси		
підгодовувальні майданчики		
кормові поля		
кормові ремізи		
засів просік кормовими рослинами		
засів рису канадського		

ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕРИТОРІЇ

внутр. госп. аншлаги		
межові аншлаги		
дороговкази		
мальовниче панно		
фактор неспокою		
відтворююча ділянка		
сгерська ділянка		

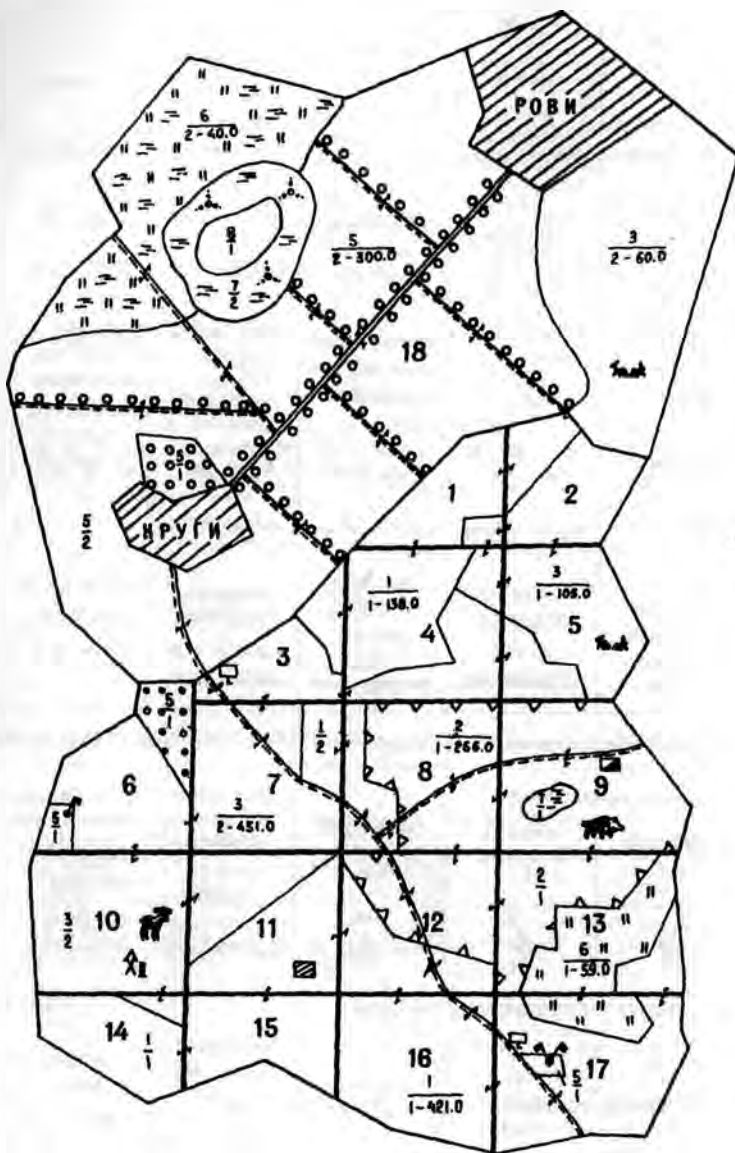
МЕЖІ АДМІНІСТРАТИВНОГО І ГОСПОДАРСЬКОГО ДІЛЕННЯ

державні	обласні	адмін. районів	держліс-госпів	лісництв	колгоспів, радгоспів	інших землекористувачів
міських земель	зон затоплення	лісів заповідників	заповідних лісових ділянок	пам'яток природи	лісів, що мають наук. або істор. знач.	міських лісів
лісопарків	державних захисних лісосмуг	особливо цінних лісових масивів	лісів зон сан. охор. джерел водопостач.		лісів округів сан. охорони курортів	
			1 поясу	2 поясу	1 зони	2 зони
лісів націон. і природ. парків	протиерозійних лісів	заборон. смуг лісів, які захищ. нерест. риб	захисних смуг лісів вздовж залізн. шляхів	захисних смуг лісів вздовж автошляхів	лісопарк. частин лісів зел. зон	лісогосп. частин лісів зел. зон
байрачних лісів	ін. ліс., які мають важл. знач. для зах. навк. серед.	забор. смуг лісів по бер. річ., оз. та ін. вод. об'єкт.	експлуатац. лісів II групи	зони радіоактивного забруднення		
				1.1	1.2	2
ділянок викл. з розрах. гол. користування		лісів спец-зон і спец-смуг	Квартальні просіки			
			квартальні просіки	по природних межах	по меліоративних каналах	проїжджі для автотранспорту

МЕЖІ АДМІНІСТРАТИВНОГО І ГОСПОДАРСЬКОГО ДІЛЕННЯ

Візири		Гідрографія				
таксаційні візири	протипожежні розриви	річки, струмки, що пересихають	річки, струмки, мости та канали	джерела і колодязі	озера та ставки	меліоративні канали
				9 		
Рельєф	Категорії земель					
вододільні лінії хребтів	зруби	виноградники	лісові розсадники, деревні шкільки	плантації деревні і чагарникові	маточні ділянки і на-сінневі плантації	засолені землі
						
Категорії земель			Дороги			
лісонасінні ділянки		вузькоколіїні залізниці	шосейні	грунтові поліпшені	грунтові лісові та польові	постійні стежки
постійні	тимчасові					
ПНД	ТНД					
Контори лісових підприємств, населені пункти				Інші об'єкти та угіддя		
держлігоспів	лісництв	лісових кордонів	населений пункт	лісові пасіка	пробні площі	
					на рубки догляду	тренувальні
						
Інші об'єкти та угіддя	Таксаційні формули			Межі ділянок		
лінії зв'язку	для вкритих лісом		для зрубів і згарниц		що зняті інструментально	виявлені дешифр. або окомірно
	№ 16 ділянки площа 4,5 га		№ ділянки 5—1990 рік вирубу площа, га 0,7 (згарнища)			

ПЛАН (ПРИКЛАД) ТИПІВ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ
ТА БІОТЕХНІЧНИХ ЗАХОДІВ



СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ, ВИКОРИСТАНОЇ ДЛЯ НАПИСАННЯ НАСТАНОВИ

1. Закон України «Про тваринний світ»// Відомості Верховної Ради України. 1993. № 18. Ст. 191., 1996. № 15. Ст. 70.
2. Закон України «Про мисливське господарство та полювання»// Відомості Верховної Ради України. 2000. № 18. Ст. 132.
3. Баранов А. Здоровье вашей собаки.— М.: Изд-во МПИ.— 1989.— 319 с.
4. Березин В.В. Почему гибнут дикие животные.— М.: Знание.— 1989.— С. 7–9.
5. Бедель В. Наши охотничьи собаки // Охота и охотничье хозяйство.— 1993.— №10.— С.16–17.
6. Бондаренко В.Д. Біотехнія: навч. посібник.— Львів: ІЗМН.— 1998.— 260 с.
7. Бондаренко В.Д., Делеган І.В., Татаринов К.А. та ін. Мисливіствознавство.— К.: РНМКВО.— 1993.— 197 с.
8. Бондаренко В.Д., Делеган І.В., Мазена В.Г., Рудишин М.П. Мисливські трофеї.— К.— 1996.— 102 с.
9. Бондаренко В.Д., Делеган І.В., Соловій І.П., Рудишин М.П. Облік диких тварин / Практичні рекомендації // Львів.— 1989.— 65 с.
10. Волк. Происхождение, систематика, морфология, экология. Отв. ред. Д.И.Биби-ков. Наука.— М.— 1985.— 606с.
11. Генцирук С.А., Шевченко С.В., Бондарь В.С., Шеляг-Сосонко Ю.Р., Коваль Я.В., Зайцев В.Г., Кравчук Ю.П. Комплексное лесохозяйственное районирование Украины и Молдавии. К.: «Наукова думка».— 1981.— 359 с.
12. Горегляд Х.С. Болезни диких животных.— Минск: Наука и техника.— 1971.— 298 с.
13. Гулай В.И. Некоторые методы сумеречного и ночного наблюдения и учета обыкновенных лисиц и зайцев-русаков в лесостепных районах// Млекопитающие Украины.— Киев.— Наук. думка.— 1993.— С. 87–96.
14. Гунчак М.С. та ін. Рекомендації по типології та бонітуванню мисливських угідь в Карпатах для диких копитних тварин. Івано-Франківськ.— 1995.— 15 с.
15. Гунчак М.С. Чинники, що визначають чисельність кабана в Карпатах.— Лісовий журнал.— №1, 1993.— С.27.
16. Гусев В.Г. Охота с лайкой.— М.: Физкультура и спорт, 1978. 103 с.
17. Данилкин А. Охотничье законодательство и дикие копытные животные// Охота и охотничье хозяйство. М.— 1996.— №10.— С. 4–6.
18. Данилов Д.Н., Русанов Я.С. и др. Основы охотустройства/ Под ред. Д.Н.Данилова // М.: Лесн. пром-сть.— 1966.— 332 с.
19. Дементьев В.И. Основы охотоведения. Лесн. пром-сть. М.— 1971.— 229 с.
20. Заславский М.А. Ландшафтные экспозиции музеев мира. Ленинград. Наука.— 1979.— 210 с.

21. Звіт про науково-дослідну роботу УкрНДЦЛГА по темі №20 «Управління популяція-ми основних видів мисливських тварин в умовах лісгосподарського виробництва України» (1994–96 рр.), № держреєстрації 0193V027118. Цюрупинськ.— 1996, 115 с. Автори: керівник НДР— І.Шейгас; відповід. виконавець підтеми — М.Гунчак; виконавці — С.Роман, Т.Вовк, В.Савченко, М.Роменський.
22. Злобин Б.Д. Подкормка диких животных. М.— 1985.— 144 с.
23. Калетник М.М., Краснов В.П., Савущик М.П. та інші. Рекомендації з ведення лісового господарства в умовах радіоактивного забруднення// Держкомлісгосп України. К.— 1998, — 87 с.
24. Козлов П.Г., Дунин В.Ф. Биотехнические мероприятия для копытных зверей как основа повышения эффективности охотничьего хозяйства Белоруссии.— Минск.— 1989.— 47 с.
25. Крайнев Е.Д. Подкормка диких животных. К.— 1976.— 88 с.
26. Краснов В.П., Шелест З.М., Орлов О.О., Калетник М.М., Ірклієнко С.П., Турко В.М. Радіоекологія козулі європейської у Центральному Поліссі України. Житомир, вид. «Волинь».— 1998.— 128 с.
27. Кузякин В.А. Охотничья таксация// М.— Лесн. пром-сть.— 1979.— 198 с.
28. Львов И.А. Дикая природа: грани управления// М.: Мысль.— 1984.— 191 с.
29. Методические руководство по внутрихозяйственному устройству охотничьего хозяйства Росохотрыболовсоюза. Лесн. пром-сть. М.— 1965.— 137 с.
30. Методические указания по проведению внутрихозяйственного охотустройства. Сост. нач. производственного отдела Украинского лесоустроительного предприятия Кануниковым Н.Б. и нач. партии Комплексной экспедиции Новицким Г.А. К.— 1974.
31. Методическое пособие по борьбе с браконьерством. Киев,— 1987.— 30с.
32. Муромцев М. Учитесь понимать свою собаку// Охота и охотничье хозяйство.— 1993.— №1.— С.18–20.
33. Одум Ю. Основы экологии // М.: Мир.— 1975.— 740 с.
34. Основи лісової радіоекології. Авторський колектив// Держкомлісгосп України.— 1999.— 254 с.
35. Основы охотустройства Украинской ССР. Инструктивно-методические указания по проведению внутрихозяйственного охотустройства. Ирпень.— 1985.— 249 с.
36. Падайга В.И. Методы изучения питания оленей в лесных биогеоценозах// Лесоведение.— 1973.— №3.— С. 73–78.
37. Падайга В. Комплексное ведение лесного и охотничьего хозяйства// Лесное хозяйство.— 1991.— №5.— С. 41–42.
38. Пастернак П.С., Киселевский Р.Г., Федец И.Ф., Медведев Л.А. Лесохозяйственное районирование Украинской СССР // Лесоведение и агролесомелиорация. К.— 1980.— вып. 56.— С. 3–16.
39. Приклонский С.Г. Инструкция по зимнему маршрутному учету охотничьих животных. М.— 1972.— 16 с.
40. Приклонский С.Г., Зыков К.Д. Краткие указания по учету лосей с самолета. Пасск.— 1963.— 13 с.

41. *Роскоф И.* Охотничьи трофеи и изделия.— М.: Лесн. пром-сть.— 1977.— 160 с.
42. *Русанов Я.С.* Как бонитировать уголья?// Охота и охотничье хозяйство.— М.— 1963.— №12.— С.18–19
43. *Смирнов В.С.* Математические предпосылки учета численности охотничьих животных// В кн.: Методы учета охотничьих животных в лесной зоне. М.— 1973.— С. 13–29.
44. *Татаринов К.А., Владышевский Д.В., Марисова Н.В.* Лесные птицы, звери и охотоведение. Вища школа. Львів.— 1975.— 218 с.
45. Тезисы докладов Всесоюзного совещания по проблеме кадастра и учета животного мира// В 5-и частях.— Уфа.— 1989.
46. Типовий договір про умови ведення мисливського господарства. Затверджено наказом Мінлісгоспу України,— 1996 р.
47. *Турчак Ф.М., Шейгас І.М., Ткаченко О.О.* Рекомендації з визначення фактичної і оптимальної кількості диких копитних у Поліссі України //Збірник рекомендацій з лісового господарства та захисного лісорозведення. Харків, УкрНДІЛГА.— 1993.— С. 37–73.
48. *Фандеев А.А., Никольская В.П.* Охотничье-промысловые звери и трофеи. М. Россельхозиздат.— 1978.— 173 с.
49. *Юргенсон П.Б.* Биологические основы охотничьего хозяйства в лесах// Лесн. пром-сть.— М.— 1973.— С. 23–30.
50. *Юргенсон П.Б.* Охотничьи звери и птицы.— М., 1964.— вып.1.— С. 13–34.
51. *Юргенсон П.Б.* Учет зимней численности охотничьих зверей и птиц по экскрементам// В кн.: Труды IX Международного конгресса биологов-охотоведов. М., 1970.— С. 287–288.
52. *Евтушевский Н.Н.* Рекомендации по разведению пятнистого оленя в охотничьих хозяйствах. Черкассы.— 1986.— 27 с.